

Arvoista toimintaan

- Jyväskylän yliopiston
terveystieteiden laitoksen koulutuksen
laadun kehittämishanke

Jorma Tynjälä

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Tynjälä, Jorma	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 53	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Arvoista toimintaan - Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksen koulutuksen laadun kehittämishanke		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen opettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Peltokallio, Liisa; Rautio, Tuija		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmä		
Tiivistelmä Kehittämishankkeessa tavoitteena oli laatia Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksella 1) henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) avoimen osan kysymykset ja ohjeistus, jossa kuvataan miten opiskelija käytännössä etenee oman HOPSinsa laadinnassa, 2) laatia laitoksen koulutuksen tavoitteet ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja ja 3) laatia em. koulutuksen tavoitteisiin pohjautuva palautelomake, jonka avulla kerätään opiskelijoilta palautetta siitä, miten heidän mielestään laitoksen koulutuksen tavoitteet ovat toteutuneet. Kehittämishanke toteutettiin kiinteässä yhteistyössä Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmän kanssa. Hankkeen ensimmäinen tavoite liittyi kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään siirtymisen mukanaan tuomiin velvoitteisiin opiskelijoille, josta keskeisin on henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman eli HOPSin laatiminen. Muut hankkeen tavoitteet liittyivät terveystieteiden laitoksen koulutuksen laadun kehittämishankkeeseen osana koko Jyväskylän yliopistoa käsittävää laatuprosessia. Hankkeen tuloksena luotiin HOPSin avoimen osan kysymykset ja kirjoitettiin ohjeistus opiskelijalle koko HOPS-prosessin läpikäymiseen. HOPSin avoimen osat kysymykset auttavat opiskelijaa orientoitumaan opintoihinsa ja pohtimaan heti opintojen alkuvaiheessa työelämässä vaadittavaa osaamista sekä miten opiskelija omilla oppiainevalinnoillaan voi vaikuttaa oman osaamisensa kehittymiseen. Laitoksemme antaman koulutuksen arvopohjan ja tavoitteiden sekä niitä tukevien pedagogisten ratkaisujen dokumentointi oli tärkeää, koska se loi pohjaa koulutuksemme arviointia koskevien mittareiden - tässä hankkeessa kyselylomakkeen - laadinnalle ja edelleen opiskelijoilta saadun palautteen perusteella koulutuksemme kehittämiseksi.		
Avainsanat (asiasanat) HOPS, ohjeet, opiskelu, koulutus, opetus, pedagogiikka, arvot, tavoitteet, osaaminen, palaute, kehittäminen, laatutyö, Jyväskylän yliopisto		
Muut tiedot		

Author(s) Tynjälä, Jorma	Type of Publication Development project report	
	Pages 53	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Enhancing quality of education in the Department of Health Sciences, University of Jyväskylä, Finland		
Degree Programme Teacher Education College, Vocational Teacher Education		
Tutor(s) Peltokallio, Liisa; Rautio, Tuija		
Assigned by University of Jyväskylä, Department of Health Sciences, Education development team		
Abstract Aims of the development project in the Department of Health Sciences, University of Jyväskylä were 1) to develop study orientation questions as a part of the students' personal study plan (PSP) and to write instructions for students how to proceed in doing their PSP, 2) to create a document where essential values and objectives of education together with pedagogical solutions based of these objectives are described, and 3) to develop a questionnaire for students which measures how the Department of Health Sciences has succeeded in reaching the goals of education. This development project has been accomplished in close cooperation with the education development team in the Department of Health Sciences, University of Jyväskylä. The first aim (related to PSP) was associated with the two stage system of degrees and curricula (The Bologna Process) and following obligations that were introduced in the beginning of September 2006. The other aims were related to the development project in quality of education in the Department of Health Sciences as part of the quality work in the University of Jyväskylä. Study orientation questions for PSP were formulated in this project. Also clear instructions were written for students how to proceed in writing their PSP. Study orientation questions help students in anticipating what kind of competences they probably need in their career and what kind of curriculum will help them to reach these competences. A document where key values and goals of education and pedagogical solutions supporting these aims are described was essentially important and made it possible to formulate a questionnaire that focused in collecting student feedback of education. This kind of feedback is an important basis for future development of education in the Department of Health Sciences.		
Keywords personal study plan, instructions, students, education, teaching, pedagogy, values, goals, competences, feedback, development, University of Jyväskylä		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET JA TYÖSKENTELYMUODOT	5
3 OPETUKSEN LAATUPROSESSI JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOSSA 2004-2006..	6
4 IHMISKÄSITYS, TIEDONKÄSITYS JA OPPIMISKÄSITYS	7
4.1 Kognitiivinen oppimiskäsitys	8
4.2 Humanistinen/kokemuksellinen oppimiskäsitys.....	12
4.3 Konstruktivistinen oppimiskäsitys.....	14
5 KOMPETENSSIT OSANA KOULUTUKSEN TAVOITTEITA.....	17
6 HOPS JA PORTFOLIO	19
6.1 Rajattu ja suljettu HOPS.....	19
6.2 Portfolio.....	22
7 TULOKSET.....	23
7.1 e-HOPSin avoimen osan kysymykset opiskelijoille	23
7.2 Terveystieteiden laitoksen koulutuksen tavoitteet ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja	25
8 POHDINTA	31
LÄHTEET	35
LIITTEET.....	37
Liite 1 e-HOPS -ohjeistus syksyllä 2006.....	37
Liite 2 Opiskelijoiden palautelomake maisteriopinnoista	38
Liite 3. Kehittämishankkeen työskentelyprosessin kuvaus	43
Liite 4 HOPS ja portfolio osana asiantuntijuutta – teemaa käsittelevät opintojaksot terveyskasvatusta pääaineenaan opiskelevilla ja terveystiedon monitieteisessä opintokokonaisuudessa.	45
Liite 5 Terveyskasvatusta ja terveyden edistämistä pääaineenaan opiskelevien kompetenssivaatimukset.	48
Liite 6 Terveystiedon opettajan kompetenssivaatimukset (vaadittava kokonaisosaaminen)	49

KUVIOT

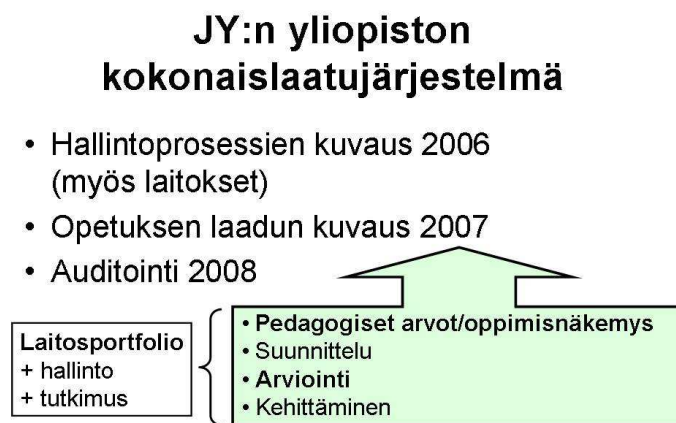
KUVIO 1. Jyväskylän yliopiston kokonaislaatu järjestelmän alustava aikataulu syksyllä 2005	3
KUVIO 2. Jyväskylän yliopiston opetuksen laatu järjestelmän organisaatio.....	3
KUVIO 3. Terveystieteiden laitoksen koulutuksen kehittämisen keskeiset osat	5
KUVIO 4. Yksikön arvoihin ja periaatteisiin perustuva itsearviointiprosessi	7
KUVIO 5. Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys ja näiden väliset yhtey- det	8
KUVIO 6. Kokemuksellisen oppimisen kehä Kolbin mukaan	13
KUVIO 7. Avoimessa yliopistossa tavoiteltavat kompetenssit	19
KUVIO 8. Rajatusta HOPSista kohti avointa HOPSia	21

TAULUKOT

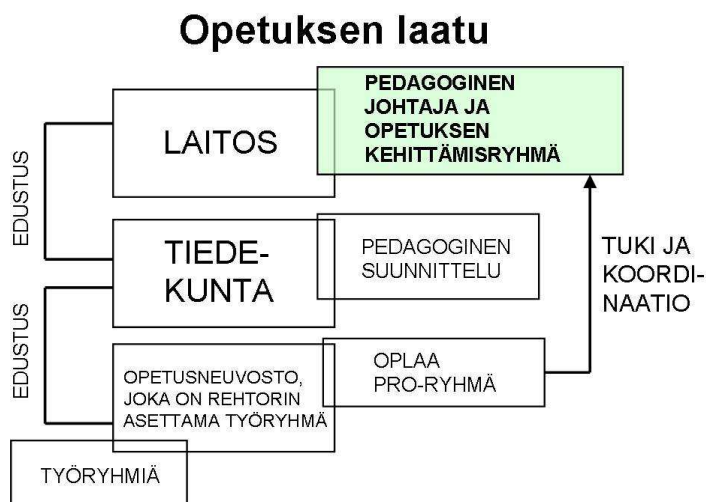
TAULUKKO 1. Luokanopettajan pedagogisen ajattelun dimensionaalinen käsi- tejärjestelmä	17
---	----

1 Johdanto

Kehittämishankkeeni liittyy Jyväskylän yliopistossa toteutettavaan kokonaislaatu-järjestelmän kuvaukseen. Koulutuksen ja opetuksen laadun kuvaus on osa kokonaislaatu-järjestelmää. (Kuvio 1 ja 2.) Oma kehittämishankkeeni on osa terveystieteiden laitoksen *koulutuksen laadun kuvausta*, joka koostuu pedagogisten arvojen ja oppimismäke-mysten kuvauksesta, suunnittelusta, sen arvioinnista ja sen kehittämisestä. Laitoksel-lamme tätä projektia johtaa opetuksen kehittämisryhmä (puheenjohtajana laitoksemme pedagoginen johtaja). Tässä ryhmässä on edustettuina eri oppiaineiden edustajia ja lai-toksemme opintoja koordinoiva amanuenssi. Olen osallistunut aktiivisesti syksystä 2005 alkaen tämän työryhmän työskentelyyn.

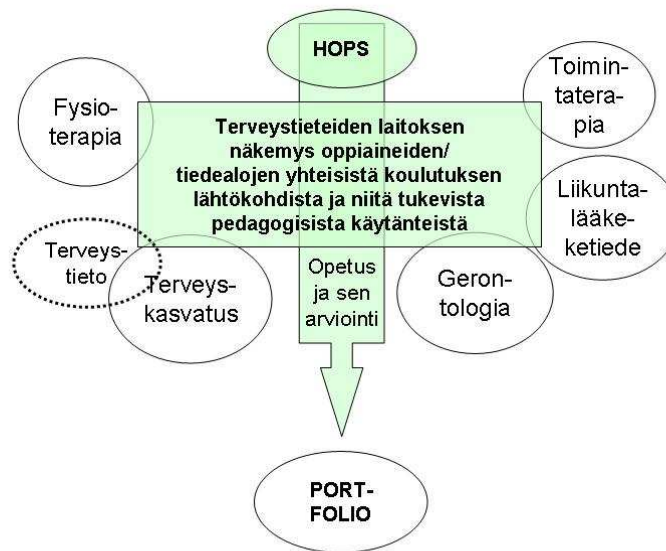
KUVIO 1. Jyväskylän yliopiston kokonaislaatu järjestelmän alustava aikataulu syksyl-lä 2005 (Peltokallio 2005)

KUVIO 2. Jyväskylän yliopiston opetuksen laatu järjestelmän organisaatio 2004-2006 (OPLAapro 2004, 6)

Koulutuksen laadun kuvaukseen liittyy olennaisena osana kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään siirtymisen mukanaan tuomat velvoitteet opiskelijoille ja opettajille (kuvio 3). Keskeinen velvoite opiskelijan kannalta on henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman eli HOPSin laatiminen (Ansela, Haapaniemi, Pirttimäki 2005, 9 - 11), jonka Jyväskylän yliopiston opiskelija voi täyttää Internet-pohjaisessa Korppi-opintotietojärjestelmässä. Tässä e-HOPSissa opiskelija pohtii aluksi omaa opiskelijaorientaatiotaan (ns. HOPSin avoimen osan orientaatiokysymysten avulla) vastaten omaa opiskeluaan koskeviin avoimiin kysymyksiin ja toisessa vaiheessa opiskelija suunnittelee oman opiskelunsa etenemistä eli valitsee oppikurssit ja niiden suoritusaikataulut (ns. e-HOPSin suljettu osa) (ks. Periaatepäätös opinto-ohjaussuunnitelmien laatimiseksi sekä Jyväskylän yliopiston HOPS-linjaus 2007). Kehittämishankkeeni **ensimmäisessä osassa** tehtävänäni oli laatia opiskelun orientaatiokysymykset e-HOPSin avoimeen osaan yhteistyössä laitoksen opetuksen kehittämisryhmän kanssa. Lisäksi tehtävänäni oli kirjoittaa e-HOPSin ohjeistus uusille opiskelijoille yhteistyössä em. ryhmän kanssa.

Kehittämishankkeeni **toisen osan** muodosti laitoksemme koulutuksen pedagogisiin arvoihin, oppimisnäkemysiin ja näitä tukeviin pedagogisiin ratkaisuihin liittyvän dokumentin kirjoittaminen yhteistyössä laitoksemme opetuksen kehittämisryhmän kanssa. Tätä dokumenttia voivat laitoksemme eri oppiaineiden edustajat hyödyntää pohtiessaan oman oppiaineensa pedagogisia arvoja ja oppimisnäkemystään ja sitä miten em. käsitykset näkyvät oppiaineen opetuksessa. Tavoitteena on, että tällaisen arvokeskustelun kautta jokainen oppiaine pohtisi ja kirjaisi omia opetuksessa ja siihen liittyvässä toiminnassa hyväksi kokemiaan käytänteitään ja edistäisi näin oman alansa kollegiaalista reflektiota. Oman opetustoiminnan ja opetuskäytäntöjen pohtiminen ja kirjaaminen edistää niiden läpinäkyviksi tekemistä ja liittämistä teoreettisiin viitekehyksiin ja vastaavasti teoreettisten näkökulmien pohtiminen voi edistää uudenlaisten käytäntöjen kokeilua ja arviointia eli teorian ja käytännön jatkuvaa vuoropuhelua (ks. Tynjälä 2004, 180; Tynjälä 2006a, 108). Pedagogisten arvojen ja oppimisnäkemysten pohtiminen palvelee myös opetuksen laadun itsearviointimatriisin laadintaa. Tällaisen matriisin tarkoituksena on auttaa ajattelemaan opetuksen laadun ulottuvuuksia ja helpottamaan opetuksen laadun kuvauksen laatimista osaksi laitosportfoliota ja siten koko laitoksen opetustoiminnan läpinäkyväksi tekemistä. Opetuksen laadun itsearviointimatriisin laatiminen on osa laitoksen opetuksen itsearviointia. (ks. kuviot 1, 3, 4.)

KUVIO 3. Terveystieteiden laitoksen koulutuksen kehittämisen keskeiset osat (Peltokallio 2005) - kehittämishankkeen kannalta tärkeät osat on merkitty vihreällä

2 Kehittämishankkeen tavoitteet ja työskentelymuodot

Kehittämishankkeeni koostuu kahdesta osasta. Tavoitteena oli

1. laatia yhteistyössä Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmän kanssa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) avoimen osan kysymykset (ns. opiskeluorientaatiokysymykset), joihin vastaavat syksyllä 2006 tai myöhemmin opintonsa aloittavat laitoksemme opiskelijat; lisäksi tuli laatia HOPS-ohjeistus, jossa kuvataan miten opiskelija käytännössä etenee oman HOPSinsa laadinnassa.
2. laatia yhteistyössä Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmän kanssa laitoksen koulutuksen tavoitteet (arvopohja) ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Lisäksi tavoitteena oli laatia em. koulutuksen tavoitteisiin pohjautuva palautelomake, jonka opiskelijat täyttävät kevään 2007 asiantuntijuuskurssin päätyttyä; lomakkeella kerätään palautetta maisteriopinnoista.

Kehittämishankkeessani olin läheisessä yhteistyössä terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmän kanssa. Ryhmän kokoonpano oli seuraava: Liisa Peltokallio (puheenjohtaja, laitoksen pedagoginen johtaja, fysioterapian didaktiikan lehtori), Kristiina Juntunen (toimintaterapian assistentti), Sami Kokko (terveyskasvatuksen assistentti), Terttu Parkatti (gerontologian ja kansanterveyden lehtori), Päivi Saari (amanuenssi), Ritva Sakari-Rantala (fysioterapian assistentti), Jorma Tynjälä (terveystieteen yliassistentti) ja Heli Valkeinen (liikuntalääketieteen assistentti). Osallistuin aktiiv-

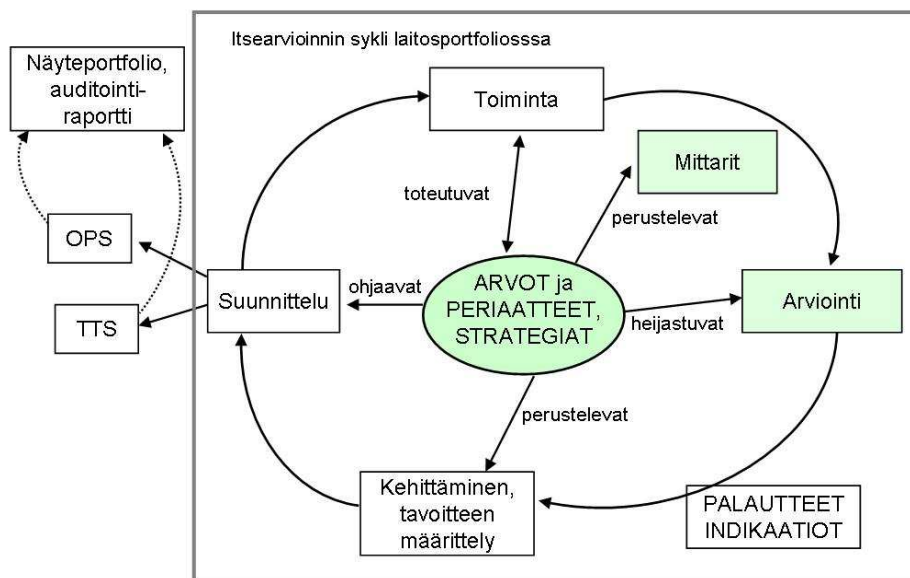
visesti tämän ryhmän toimintaan syksystä 2005 alkaen. Ryhmän työskentelylle oli tunnusomaista asiantuntijalähtöisyys, jolloin kukin ryhmän jäsen toi ryhmän työskentelyyn oman panoksesta alansa osaamista hyödyntäen. Työryhmän kokoukset olivat hyvin valmisteluja. Työryhmän kokouksissa asioista käytiin avointa keskustelua ja päätökset tehtiin kollegiaalisesti. Kehittämishankkeessani hyödynsin aiempia yksin tai yhteistyössä suunniteltuja Sisko Harvisalon (Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto) kanssa kirjoittamiani dokumentteja. Sisko Harvisalon lisäksi sain arvokasta palautetta kouluttajaltani Tuija Rautiolta, lehtori Liisa Peltokalliolt ja laitokseni opetuksen kehittämisyöryhmän jäseniltä.

Kuvailen aluksi työn kannalta keskeisiä käsitteitä, sitten kuvaan kehittämishankkeeni tuotokset, seuraavaksi pohdin kriittisesti koko kehittämishankkeeni työskentelyproses- sia ja tuotoksia ja lopuksi esitän liitteissä tämän työn kannalta keskeisiä dokumentteja.

3 Opetuksen laatuprosessi Jyväskylän yliopistossa 2004-2006

Vuosina 2004-2006 opetuksen laatuprosessia (OPLA Apro) toteutettiin osana Jyväskylän yliopiston kokonaislaatuajrjestelmätyötä (ks. kuviot 1 ja 2). OPLA Apron tarkoituksena oli tukea toimijälähtöisesti yliopisto-opetuksen kehittämistä. Peruslähtökohta oli, että toimintayksiköt kuten esimerkiksi laitokset ”tuottavat itsearvioinnin avulla näkyväksi jo olemassa olevat yliopiston opetukseen ja oppimiseen liittyvät hyvät käytänteet, arvot, periaatteet, tavoitteet ja saavutukset.” Nämä itsearviointitulokset kukin yksikkö kanavoi edelleen oman toimintansa ohjaukseen kuten esimerkiksi toiminta- ja taloussuunnitelmaan (TTS) ja opetussuunnitelmatyöhön (OPS). Olennaista myös oli, että tähän itsearviointiin osallistuvat sekä opettajat että opiskelijat. (Kuvio 4.) Opetuksen laatuprosessi palveli kaksiporaiseen tutkintojärjestelmään siirtymistä syksyllä 2006. Se palvelee edelleen henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laatimista, informaatioteknologian hyödyntämistä opetus ja ohjaustarjonnassa (esimerkiksi Internet-pohjainen Korppi-opintotietojärjestelmä) uusimman oppimisteoreettisen tiedon mukaisesti, opinto-ohjauksen jatkuvaa kehittämistä sekä opintojen tehokkaan etenemisen turvaamista. (OPLA Apro 2004, 1 - 3.) Tässä kehittämishankkeessa painopiste oli koulutuksen ja opetuksen arvolähtökohtien ja tavoitteiden sekä niitä tukevien pedagogisten ratkaisujen aukikirjoittamisessa. Lisäksi tavoitteena oli em. pohjalta kehittää ope-

tuksen laadun mittareita osana opetuksen arviointia Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksella. (Kuvio 4.)

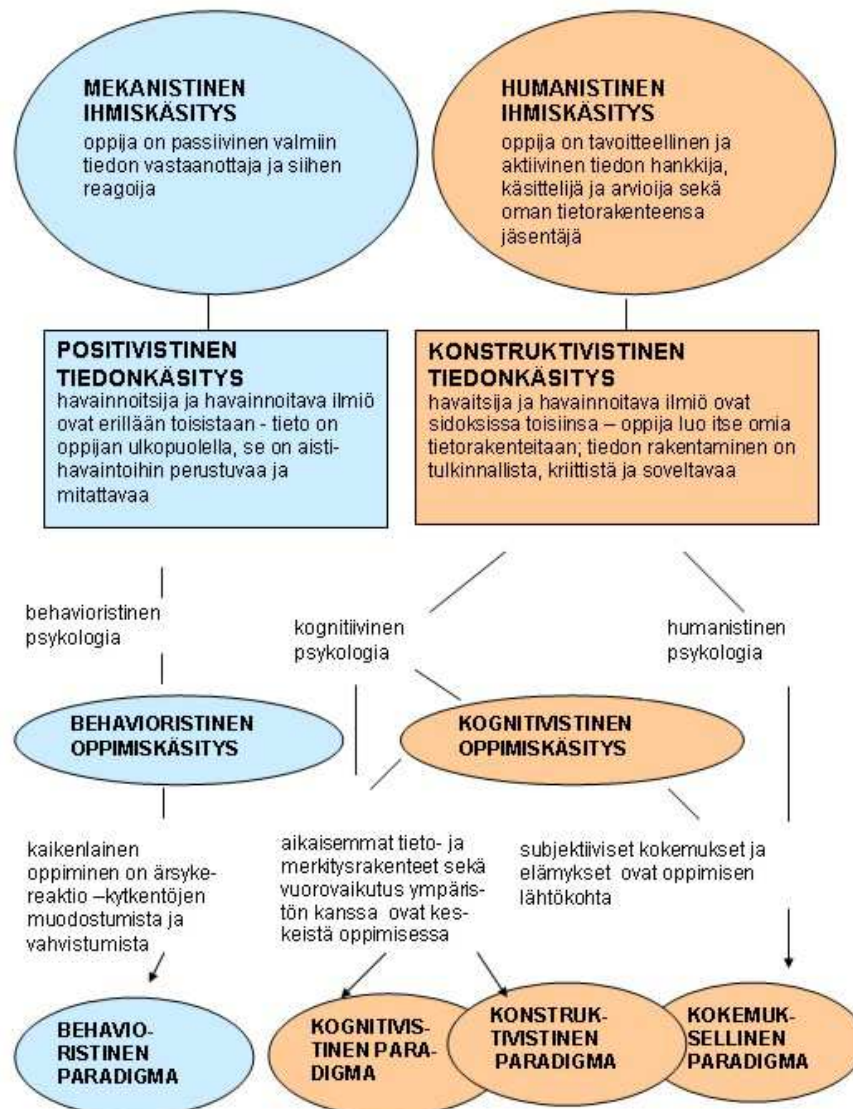

KUVIO 4. Yksikön arvoihin ja periaatteisiin perustuva itsearviointiprosessi (OPLAA-pro 2004, 3) - kehittämishankkeen kannalta keskeiset osat on merkitty vihreällä

4 Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys

Koulutuksen tavoitteita laadittaessa on olennaista pohtia koulutuksen ja opetuksen taustalla olevia käsityksiä ihmisestä, tiedosta ja oppimisesta. Ne ovat pedagogisen ajattelun keskeisiä osa-alueita, jotka ovat aina läsnä opettajan työssä. Terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmä perehtyi erilaisiin näkemyksiin näistä pedagogisen ajattelun osa-alueista (kuvio 5) ja käytti niitä apunaan koulutuksen tavoitteita ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja kirjoittaessaan. Kuviossa 5 tulee esiin tyypilliset piirteet mekanistisesta ihmiskäsityksestä, humanistisesta ihmiskäsityksestä, positivistisesta eli vahvasti luonnontieteisiin pohjautuvasta tiedonkäsityksestä ja konstruktivistisesta tiedonkäsityksestä kumpaankin em. ihmiskäsitykseen pohjautuen ja edelleen näihin liittyvistä oppimiskäsityksistä. Terveystieteiden laitoksen koulutuksen tavoitteissa ja niitä tukevissa pedagogisissa ratkaisuissa korostuu humanistinen ihmiskäsitys, konstruktivistinen tiedonkäsitys, kognitiivinen oppimiskäsitys ja edelleen näihin liittyvät paradigmat (kuvio 5). Siksi tässä yhteydessä ei kuvata behavioristista oppimiskäsitystä ja siihen liittyvää tiedonkäsitystä ja ihmiskäsitystä.

OPPIMISKÄSITYSTEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

KUVIO 5. Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys ja näiden väliset yhteydet (Oppimiskäsitysten teoreettiset lähtökohdat 2007)

4.1 Kognitiivinen oppimiskäsitys

Kognitiivisen suuntauksen nousu sijoittuu 1950-luvulle, jolloin tutkimuskohteina olivat ongelmanratkaisu, muisti ja kieli, valikoiva tarkkaavaisuus ja toiminnan rakenne (Rauste-von Wright, von Wright & Soini 2003, 160). Kognitiivisessa oppimiskäsityk-

sessä ollaan kiinnostuneita siitä, *miten ihminen prosessoi tietoa*. ts. oppiminen nähdään tiedon prosessointina. Ihminen nähdään aktiivisena tiedon käsittelijänä, joka vastaanottaa tietoa, tekee havaintoja, valikoi havaintoja, taltioi tietoa, tulkitsee tietoa jne. Informaation tulkinta voi olla tietoista tai tiedostamatonta. *Skeemat* eli sisäiset mallit ohjaavat tämän informaation vastaanottoa. Skeemalla tarkoitetaan tietorakennetta, johon pohjautuen yksilö jäsentää ja tulkitsee havaintojaan. Ilman skeemojen muodostumista havaintomme ympäröivästä maailmasta olisi vain jäsentymätöntä tietomassaa (Tynjälä 2000, 41.) Skeema ei ole myöskään muuttumaton vaan uusi tieto muokkaa ja muuttaa puolestaan skeemaa jatkuvana prosessina (ks. Oppimis- ja ohjauskäsityksiä 2007; Kognitiivinen oppimiskäsitys 2007).

Kognitiivisen oppimisnäkemyksen mukaan *mielekäs oppiminen* alkaa käytännön elämän ongelmista ja ristiriidoista. Oppijan mielessä syntyy tiedollinen ristiriita (kognitiivinen dissonanssi) tilanteessa, jossa hänen nykyiset tietonsa ja taitonsa eivät riitä asian ymmärtämiseen tai tilanteen hallintaan. Tällöin oppija pyrkii ratkaisemaan tämän ristiriidan joko hankkimalla uutta tietoa (ns. assimilaatio) tai hän järjestää aikaisemman tietonsa uudella tavalla (ns. akkommodaatio). Oppimisen tuloksena syntyy jäsentyneitä ajatuksia ja selittäviä periaatteita, joista edelleen muodostuu toimintaa ohjaavia sisäisiä rakenteita ja malleja, skeemoja. (Tynjälä 2000, 41 - 43.) Keskeistä ajattelussa on aiemman tiedon hyväksikäyttö uuden oppimisessa eli uusi tieto on riippuvaista aiemmin opitusta (vrt. konstruktivistinen näkemys oppimisesta).

Kognitiiviseen oppimiskäsitykseen liitetään myös *metakognitio*-käsite, jolla tarkoitetaan tietoisuutta omista tai myös muiden kognitiivisista toiminnoista, ajattelusta, oppimisesta tai tietämisestä (Tynjälä 2000, 114). Tynjälä (2000, 114) viittaa Flawelliin (1987) ja Vaurakseen (1996) esitellessään metakognition jaottelua *tieto- ja taitokomponentteihin*. *Metakognitiiviset tiedot* voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: tiedot ja käsitykset itsestä (ja muista) tiedonkäsittelijänä (esimerkiksi ”opin parhaiten tekemällä tiivistelmän opittavasta asiasta”), tiedot erilaisista tehtävistä ja niiden suorittamisesta (esimerkiksi tiivistelmän teko edellyttää sitä, että osaan poimia tekstistä olennaiset asiat) sekä tiedot erilaisista strategioista (esimerkiksi muodostan kokonaiskuvan asiasta tekemällä siitä käsitekartan). *Metakognitiivisilla taidoilla* tarkoitetaan kykyä käyttää tätä monipuolista tietoa oman opiskelun ja oppimisen säätelyssä. Opettajan työssä auttaisi suuresti, jos hänellä olisi tietoa omien opiskelijoidensa metakognitiivisista tieto- ja taitokomponenteista, jolloin hän voisi hyödyntää tämä tietoa omassa opetuksessaan.

Esimerkiksi itseohjautuvilla opiskelijoilla metakognitiivisten toimintojen korkeatasoinen toiminta on hyvin tyypillistä (Tynjälä 2000, 115 viittaa Boekartsiin 1996, 1997 ja Vermuntiin 1998), jolloin ohjauksen tarve on huomattavasti vähäisempää ja luonteeltaan erilaista kuin opintonsa alkuvaiheessa olevilla ja yleensä vähemmän itseohjautuvilla opiskelijoilla.

Behavioristiseen oppimisnäkemykseen verrattuna kognitiivisessa oppimisnäkemyksessä tiedon välittäminen ei riitä opetusta ajatellen, vaan *opetus nähdään oppimisen systemaattisena ohjauksena*. Opetuksessa on tavoitteena, että opiskelijoissa saadaan aikaan ajattelua ja pohdintaa (ymmärrys asiasta on tärkeää), opetuksessa tavoitteet asetetaan väljästi (vrt. behavioristinen näkemys) ja pyritään opetuskokonaisuuksiin, opetuksessa käytetään oppijakeskeisiä toimintatapoja, ryhmäpohdintoja, parityöskentelyä jne. Kognitiivisessa oppimisnäkemyksessä ei perinteisesti ole juurikaan käsitelty tunteita ja ympäröivää todellisuutta, vaan tiedon prosessointi on keskeistä (vrt. humanistinen/kokemuksellinen oppiminen). Toisaalta viime vuosikymmenten aikana kognitiivisessäkin psykologiassa on kehitetty myös tunne-elämää koskevia malleja (Tynjälä 2006b).

Nevgi ja Tirri (2003, 32-34) esittävät kirjassaan Hyvää verkko-opetusta etsimässä *mielekkään oppimisen kriteerit*, joissa on paljon yhtäläisyyksiä Yrjö Engeströmin (1984, 45 - 47) esittämään täydellisen oppimisprosessin malliin (ks. seuraava kappale). Mielekkään oppimisen kriteerit ovat: aktiivisuus (opiskelija työskentelee itse aktiivisesti työstäen opittavaa uutta tietoa ja on itse vastuullinen oppimistuloksestaan), konstruktivisuus (opiskelija yhdistää aikaisempaa tietoa uuteen tietoon ja pyrkii ymmärtämään tai sovittamaan keskenään ristiriidassa olevaa tietoa ja muokkaamaan näin uutta tietoa), kollaboratiivisuus (oppijat toimivat ja työskentelevät yhdessä), intentionaalisuus (opiskelijat asettavat oppimiselleen tavoitteita, joita he pyrkivät aktiivisesti toimintaansa ohjaamalla ja suuntaamalla saavuttamaan), kontekstuaalisuus (opiskelijat tutkivat ja perehtyvät opittaviin asioihin mahdollisimman autenttisissa tilanteissa ja ympäristöissä; tärkeää myös opiskelijoille annettujen tehtävien autenttisuus), keskusteluvoimaisuus ja vuorovaikutteisuus (oppiminen on sosiaalinen ja dialoginen prosessi – asiantuntijuuden ja yleensä ajatusten jakaminen tärkeää), reflektiivisyys (opiskelijat ilmaisevat ajatuksiaan pohtien ja reflektoiden omaa oppimistaan ja johtopäätöksiä), oppimisen siirtovaikutus eli transfer (opiskelija oppii sellaisia metakognitiivisia ja kognitiivisia tietoja ja taitoja, joiden avulla hän pystyy soveltamaan tiettyssä oppimisti-

lanteessa oppimaansa uusissa ja erilaisissa tilanteissa). Negvin ja Tirri (2003) ajatus-
ten lähtökohtana on ollut David Jonassenin (1995) esittämät seitsemän mielekkään
oppimisen kriteeriä, joihin he viittaavat kirjassaan.

Yrjö Engeström (1984, 45 - 47) on esittänyt kognitiiviseen oppimiskäsitykseen perus-
tuvan ns. *täydellisen oppimisprosessin mallin*, jossa oppimisprosessi on jaettu kuuteen
osatekijään ja jotka kaikki edellyttävät oppijalta määrätynlaisia oppimistekoja: 1) mo-
tivoituminen (kognitiivinen dissonanssi olennaista), 2) orientoituminen (tärkeää koko-
naisuuden hahmottaminen ja oleellisten asioiden valikointi), 3) sisäistäminen (oppija
käyttää hyväksi aiempaa tietoa asiasta, johon ”assimiloi” uutta tietoa), 4) ulkoistami-
nen (opitun soveltaminen käytäntöön, vrt. transfer), 5) arviointi (opitun kriittinen tar-
kastelu), 6) kontrolli (oman oppimisen etätarkastelu ja omien oppimisstrategioiden tie-
toinen parantaminen).

Opettajan tehtävänä on tukea opiskelijan oppimisprosessia omalla opetusprosessillaan.
Opetukselliset tehtävät kognitiiviseen oppimiskäsitykseen pohjautuvassa opetuksessa
voidaan Engeströmin (1984, 127 - 131) mukaan jaotella kahdeksaan vaiheeseen: 1)
valmistaminen uuteen ja motivointi (sis. kognitiivisen dissonanssin esiintuomisen), 2)
orientointi (voidaan muodostaa myös yhdessä opiskelijoiden kanssa esim. mitä val-
miuksia oppikurssi antaa tulevia työtehtäviä ajatellen), 3) uuden tiedon välittäminen
(uuden oppiaineksen käsittely, jäsentäminen ja tulkinta eri opetusmenetelmillä hyö-
dyntäen jo olemassa olevaa orientaatioperustaa), 4) opetetun kertaaminen (opiskelta-
van aineksen sisäistäminen esim. lukemalla), 5) systematisointi (esim. asioita jäsenne-
tään uudelleen opetuskeskustelujen avulla), 6) harjoitus (”tiedosta taidoiksi” –vaihe,
pyritään toimintojen automatisoitumiseen), 7) soveltaminen (tiedon soveltaminen uu-
siin tilanteisiin - ”transfer”-vaihe), 8) kontrolli (orientaatioperustan oikeellisuuden ar-
viointi, oman oppimisen arviointi, opitun reflektointi opettajan käyttämien arviointi-
keinojen apuna käyttäen). Opettajan vastuulle jää suunnitella ja toteuttaa opetusta niin,
että hän käyttää joustavasti ja monipuolisesti opetuksellisia tehtäviä – niiden järjestyk-
selle voi myös vaihdella. Opettajan tavoitteena on saada aikaan täydellisen oppimisen
turvaava kokonaisuus.

4.2 Humanistinen/kokemuksellinen oppimiskäsitys

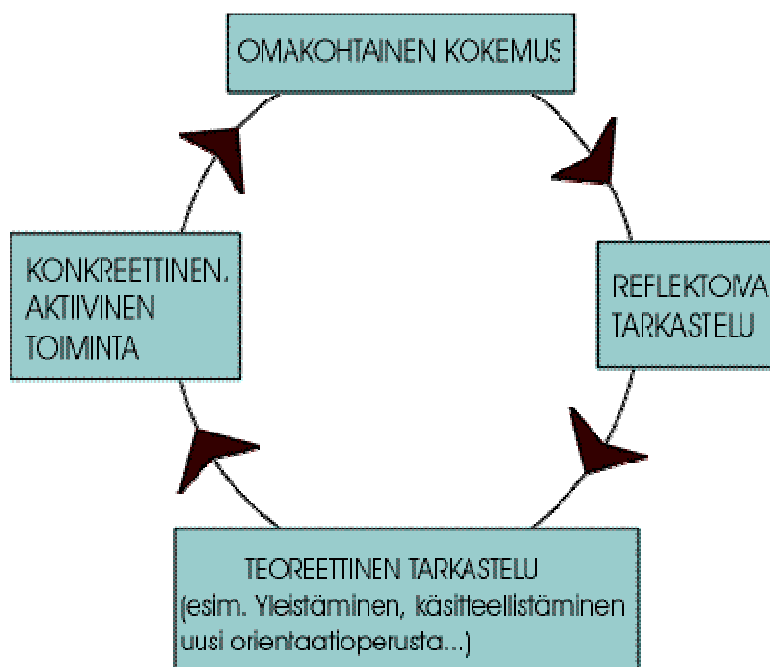
Humanistiseen psykologiaan perustuva kokemuksellinen oppimisnäkemys juontaa juurensa jo 1930-luvulta Deweyltä, jolta on peräisin klassinen sanonta "learning by doing", tekemällä oppiminen. Pelkkä tekeminen ei kuitenkaan riitä oppimisen aikaansaamiseksi. Kokemuksellisessa oppimisessa *oppiminen perustuu oppijan kokemuksiin ja hänen kykyynsä itsereflektioon* (reflektiolla tarkoitetaan älyllistä ja affektiivista toimintaa, jossa yksilö tutkii tietojaan ja kokemuksiaan saavuttaakseen uuden ymmärtämisen tason; reflektiota edistäviä keinoja opetuksessa ovat esimerkiksi opiskelijan itsearvioinnit, ryhmäpohdinnat ja palautekeskustelut) – oppiminen nähdään siten paljon laajempänä ilmiönä kuin tiedon prosessointina. Tavoitteena kokemuksellisessa oppimisessa on itsensä toteuttaminen ja ”minän” kasvu (jolla viitataan itseohjautuvuuteen). Oppimisen tavoite voidaan myös ilmaista siten, että pyritään hyvään (tai ainakin asteittain yhä parempaan) ”käyttöteorian” muodostumiseen ja soveltamiseen esimerkiksi opettajan työssä. (Oppimis- ja ohjauskäsityksiä 2007.) Olennaista kokemuksellisessa oppimisessa ovat myös motivaatio, vapaa tahto ja vastuu: oppijalla on vastuu omasta oppimisestaan (Humanistinen oppimiskäsitys ja oppimisen ohjaaminen 2007).

Kokemuksellinen oppiminen voidaan nähdä oppijaa monipuolisesti koskettavana ja aktivoivana *toiminnallisena prosessina*, jossa käytetään hyväksi eri aistikanavia, tunteita, elämyksiä, mielikuvia jne. Olennaista on persoonallisuuden ja sosiaalisen kasvun tukeminen ja oppijan itsetuntemuksen lisääminen, tietoisuus omasta oppimisesta ja oppimaan oppiminen sekä käsitykset oppimisen kohteista. (Humanistinen oppimiskäsitys ja oppimisen ohjaaminen 2007.) Oppiminen on konstruktivistisen tiedonkäsityksen mukaan oppijan aktiivista kognitiivista toimintaan, jossa oppija tulkitsee havaintojaan ja uuttaa tietoa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa pohjalta ja tällä tavoin jatkuvasti rakentaa kuvaansa maailmasta ja sen ilmiöistä (Tynjälä 2000, 38). Kokemuksellisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on kokemusten muuttumista ja laajentumista (Kupias 2001, 16).

Mikä on tärkeää kokemuksellisessa oppimisessa: 1) lähtökohtana ovat oppijan tarpeet ja motivaatio, 2) yhteissuunnittelua käytetään pohdittaessa tavoitteita ja sisältöjä, 3) tarkastelussa voidaan lähteä liikkeelle oppijoiden kokemuksista, 4) tuetaan oppijan kasvua ja itseohjautuvuutta, 5) opettaja nähdään oppimisen tukijana, mutta oppijalla

on vastuu omasta oppimisestaan, 6) itseohjautuvuus toimii, jos opiskelu koetaan mielekkääksi (Humanistinen/Kokemuksellinen oppiminen 2007).

Oppimisen ohjaamisessa on yleisesti käytetty *Kolbin kokemuksellisen oppimisen mallia*, jossa oppimista voidaan kuvata kehämäisenä sykleinä kuvion 6 mukaisesti. Mallissa oppimistapahtuma nähdään syklisyyden lisäksi jatkuvasti kehittyvänä ja syvenevänä prosessina, joko sisältää kaksi oppimisen ulottuvuutta, tiedostamattoman ja tiedostetun ymmärtämisen sekä niihin liittyen kuviossa 6 esitetyt neljä vaihetta. Vaiheet painottavat oppimista eri tavoin.

KUVIO 6. Kokemuksellisen oppimisen kehä Kolbin mukaan (Oppimis- ja ohjauskäsitteitä 2007)

Omaehtainen kokemus. Tällä viitataan opiskeltavaan aihepiiriin liittyvään käytännön kokemukseen esimerkiksi työelämästä, harjoittelusta tai arkielämästä. Tällaisia kokemuksia voidaan käsitellä alussa esimerkiksi muodostamalla porinaryhmiä vieruskavereista, jotka vaihtavat ajatuksiaan käsiteltävästä teemasta. Reflektioiva tarkastelu tarkoittaa kriittistä pohdiskelevaa havainnointia, jossa luodaan usein pohja uusille käsitteille, malleille ja teorioille. Asioita opitaan myös tarkastelemaan useasta eri näkökulmasta. Edelliseen esimerkkiin liitettynä voi tarkoittaa porinaryhmissä esiin tulleiden asioiden kokoamista taululle ja niiden läpikäyntiä yhdessä opiskelijoiden kanssa (mitä yhteistä löytyy, mikä olisi tärkeää käydä läpi jne.). Teoreettisessa tarkastelussa

(abstraktissa käsitteellistämässä) pyritään kurinalaisen, systemaattisen ajattelun kautta muokkaamaan vanhoja ja luomaan uusia malleja, käsitteitä ja teorioita. Teoria, mallit ja käsitteet auttavat jäsentämään omakohtaisia kokemuksia, auttavat niiden yleistämisessä ja tietoisessa hallinnassa. Edelliseen esimerkkiin liitettynä tarkoittaa esiin tulleiden haasteiden/ongelmien ratkaisumallien/toimintatapojen pohdintaa teoreettisen tiedon varassa. Konkreettinen, aktiivinen (kokeileva) toiminta muistuttaa ”learning by doing” -periaatetta, jossa testataan malleja sekä kokemuksista, pohdinnoista ja teorioista tehtyjä päätelmiä käytännössä (käytännön toimintana). Vaiheelle on myös tyypillistä, että siinä yritetään vaikuttaa ihmisiin ja muuttaa asioita. Esimerkiksi väärä toimintatapoja yritetään muuttaa niin, että ne vastaisivat hyviksi koettuja käytänteitä. (ks. Oppimis- ja ohjauskäsityksiä 2007; Kokemuksellinen oppiminen ja oppimisen ohjaaminen 2007)

4.3 *Konstruktivistinen oppimiskäsitys*

Konstruktivismi itsessään ei ole oppimisteoria, vaan se on tiedon olemusta käsittelevä paradigma. **Konstruktivistinen oppimiskäsitys** on tämän tietoteoreettisen paradigman ilmenemismuoto oppimisen tutkimuksen ja pedagogiikan alueella. Konstruktivismista on olemassa eri suuntauksia (esim. kognitiivinen, sosiokulttuurinen ja pragmatistinen), mutta kaikkia niitä yhdistää näkemys, jonka mukaan se mitä kutsumme tiedoksi, ei voi olla koskaan tietäjästään riippumatonta objektiivista heijastumaa maailmasta, vaan *tieto on yksilön tai yhteisön itsensä rakentamaa*. Konstruktivistisen oppimisnäkömyksen mukaan oppiminen ei ole tiedon passiivista vastaanottamista, vaan oppijan aktiivista kognitiivista toimintaa, jossa hän tulkitsee havaintojaan ja uutta tietoa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa pohjalta. Oppija ei ole siis tyhjä asia, joka voidaan täyttää tiedolla, vaan aktiivisesti merkityksiä etsivä ja niitä rakentava toimija. (Tynjälä 2000, 37 - 38, ks. myös Tynjälä, Heikkinen, Huttunen 2005, 13 - 25.) Oppiminen nähdään konstruktivistisessä oppimisnäkömyksessä myös *tilannesidonnaisena, kontekstuaalisena ja vuorovaikutukseen perustuvana*. Oppijoiden subjektiivisista kokemuksista muodostuu objektiivista tietoa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja oppijoiden keskinäisen yhteistoiminnan kautta. (Konstruktivistinen oppiminen 2007.) Konstruktivistinen oppimiskäsitys painottaa myös *emootioita* erottamattomana osana oppimista. Opetuksessa oppijan persoonallisuuden tunne-elämän alue tulee ottaa huomioon siten, että motivaatio, asenteet, tuntemukset ja mielikuvat sitoutuvat aina osaksi opittavaa tietoa. Näin menetellen oppija virittyy uusiin oppimistilanteisiin, mi-

kä edelleen ohjaa hänen havaintojaan ja tulkintojaan. Opittu palautuu mieleen usein tietoon liittyvien emootioiden ja mielikuvien kautta. Myönteinen tunnetila on siten hyvin tärkeässä asemassa oppimisessa. (Patrikainen 1999, 57.)

Kognitiiviseen konstruktivismiin perustuvassa **opetuksessa** huomiota kiinnitetään oppijan ymmärryksen tukemiseen ja metakognitioon. Tässä konstruktivismin suuntauksessa opettajan on tärkeä tuntee opiskelijoidensa ajattelutapaa ja saattaa heitä itseään tiedostamaan käsityksensä. Lisäksi opettajan tulee tarjota opiskelijoille keinoja, joilla he voivat verrata omia käsityksiään ja tieteellisiä käsityksiä ja prosessoida niitä aktiivisesti. **Sosiokonstruktivistisessa lähestymistavassa** oppiminen nähdään ensisijaisesti sosiaalisena prosessina ja siksi opetuksessa pyritään hyödyntämään sosiaalista vuorovaikutusta. **Pragmatistinen lähestymistapa** on hyvin lähellä sosiokulttuurista ajattelua ja se korostaa kielen, välineiden ja toiminnan merkitystä. Oppimisen ajatellaan tapahtuvan toiminnassa ja toiminnallaan ihmisen ajatellaan muuttavan maailmaa. Työelämäprojektit ovat hyviä esimerkkejä tästä suuntauksesta. *Usein rajanveto näiden konstruktivismin suuntausten välillä on vaikeaa ja käytännössä monet pedagogiset ratkaisut sisältävä elementtejä kaikissa em. suuntausten edustamasta ajattelusta.* (Tynjälä ym. 2005, 30 - 32) Jakoa **yksilökonstruktivismiin** ja **sosiaaliseen konstruktivismiin** on myös käytetty (Tynjälä 2000, 39).

Konstruktivismin pedagogisia seurauksia kuvaavat Maija-Liisa Rauste-von Wright, Johan von Wright ja Tiina Soini (2003, 162 - 176) seuraavasti:

- uutta tietoa omaksutaan aiemmin opittua käyttämällä
- oppiminen on oppijan oman toiminnan tulosta
- ymmärtämisen painottaminen edistää mielekästä tiedon konstruointia
- sama asia voidaan tulkita tai käsittää monella eri tavalla
- oppiminen on aina kontekstisidonnaista
- sosiaalisella vuorovaikutuksella on keskeinen rooli oppimisessa
- tavoitteellinen oppiminen on taito, jota voi oppia
- oppimista voidaan arvioida monin kriteerein
- opetussuunnitelmien tulisi olla joustavia (oppijan valmiudet tulisi ottaa paremmin huomioon, tiedon suhteellisuus olisi tunnustettava ja että tieto muuttuu käytettävissä olevan evidenssin pohjalta)

Konstruktivismin seurauksia käytännön opetustyöhön kuvaa puolestaan Päivi Tynjälä (2000, 61 - 67) seuraavasti:

- Oppijan aktiivisuuden merkitys ja opettajan roolin muuttuminen: opettajalla voi olla tärkeä rooli tiedon esittäjänä, mutta vielä tärkeämpää on se, miten hän järjestää oppimistilanteet oppijan oppimisprosessia tukeviksi.

- Oppijan aikaisemmat tiedot uuden oppimisen perustana: oppijan kokemukset ja tiedot voivat olla ristiriidassa oppilaitoksen opetuksen kanssa esim. omalle laitokselle tulevilla ammatillisen koulutuksen käyneillä voi olla syvälle piintyneet käsitykset ilmiöistä ja tällaisen ”muurin murtaminen” on iso haaste opettajalle
- Metakognitiivisten taitojen kehittäminen: oppijoita ohjataan asteittain lisääntyvään oppimisen itsesäätelyyn (tuki alussa on voimakkaampaa, mutta lopussa tuen tarve on vähäisempää, koska opiskelijan itseohjautuvuus on kehittynyt pidemmälle)
- Ymmärtäminen on tärkeämpää kuin ulkoa osaaminen: vain ymmärretty tieto on mielekästä, merkityksellistä tietoa.
- Erilaisten tulkintojen huomioon ottaminen: on hyödyllistä käyttää sellaisia opiskelumenetelmiä, joissa oppijoiden erilaiset tulkinnat joutuvat kohtaamaan toisensa sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa
- Faktapainottuneisuudesta ongelmakeskeisyyteen: faktatkin opitaan parhaiten, kun ne kytketään oppilaiden aikaisempaan tietoon, laajempiin mielekkäisiin kokonaisuuksiin ja aitoihin todellisen elämän tilanteisiin ja ongelmiin.
- Oppimisen tilannesidonnaisuuden huomioon ottaminen: oppiminen on aina sidoksissa siihen ympäristöön, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa oppiminen tapahtuu.
- Monipuolisten representaatioiden kehittäminen: transferenssia edistää se, kun tietoa kytketään monenlaisiin konteksteihin, sitä käsitellään useista eri näkökulmista sekä käytetään erilaisia esitystapoja ja erilaisia oppimistehtäviä.
- Sosiaalisen vuorovaikutuksen painottaminen: sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta oppija voi ilmentää omaa ajatteluaan, saada reflektion aineksia muilta, saada sosiaalista tukea tai antaa sitä toisille; yhteistoiminnallisissa opiskelumuodoissa voidaan järjestää mahdollisuuksia tietojen jakamiseen, keskusteluun, neuvotteluun, erilaisten tulkintojen esittämiseen tai argumentointiin.
- Uusien arviointimenetelmien kehittäminen: arviointia tulee tehdä koko opiskeluprosessin ajan; oppimisen laatu arvioinnin kohteeksi; opiskelijalla on keskeinen rooli arvioinnissa (itsearviointi, vertaisarviointi, jne.).
- Tiedon suhteellisuuden ja tuottamistapojen esiin tuominen: opiskelijoiden kanssa olisi hyvä käydä läpi oppisisältöjen lisäksi, miten tieto on tuotettu ja millaisten vaiheiden kautta nykytietämykseen on päästy.
- Opetussuunnitelmien kehittäminen: pyritään määrittelemään keskeiset pääsisällöt ja ongelma-alueet; tiedonhankinnan ja elinikäisen oppimisen taidot tulevat keskeisiksi teemoiksi.

Nämä käsitteet ja käsitykset olivat referenssinä pohdittaessa terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmässä laitoksemme koulutuksen tavoitteita ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmässä sai vahvaa tukea *humanistis-konstruktivistinen* näkökulma, jota Patrikainen (1999, 94) kuvaa tiivistetysti taulukossa 1. Patrikaisen kuvaus pohjautuu hänen väitöskirjatyöhönsä. Siinä hän on tutkinut luokanopettajien pedagogisen ajattelun dimensionaalista käsitejärjestelmää, jota hän vertaa suorituspainotteisessa pedagogiikassa (ts. behavioristinen pedagogiikka) ja humanistis-konstruktivistisessä pedagogiikassa. (Taulukko 1.)

TAULUKKO 1. Luokanopettajan pedagogisen ajattelun dimensionaalinen käsitejärjestelmä (Patrikainen 1999, 94)

Suorituspainotteiden pedagogiikka	Humanistis-konstruktivistinen pedagogiikka
<i>Ihmiskäsitys</i>	<i>Ihmiskäsitys</i>
a) etäinen eettinen ulottuvuus b) kollegiaalinen reflektio ei toimi c) teknokraattinen ihmiskäsitys	a) läheinen eettinen ulottuvuus b) kollegiaalinen reflektio toimii c) humanistinen ihmiskäsitys
<i>Tiedonkäsitys</i>	<i>Tiedonkäsitys</i>
d) tiedon luonne staattinen, pinnallinen e) tietojen merkitys tietojen opettelu f) tiedon käyttö passiivista, pinnallista, kritiikitöntä	d) tiedon luonne dynaaminen e) tietojen merkitys holistinen tietojen rakentaminen f) tiedon prosessointi aktiivista, laaja-alaista, kriittistä
<i>Oppimiskäsitys</i>	<i>Oppimiskäsitys</i>
g) oppiminen on suorittamista h) opettaminen on tiedonsiirtoa i) ulkoinen motivaatio j) opettajakeskeinen oppimisympäristö	g) oppiminen on prosessi h) opettaja on oppimisprosessin ohjaaja ja tukija i) sisäinen motivaatio ja sitoutuneisuus j) aktivoiva, vuorovaikutteinen oppimisympäristö

5 Kompetenssit osana koulutuksen tavoitteita

Koulutuksen tavoitteiden ja niitä tukevien pedagogisten ratkaisujen pohjana oli myös Harvisalon ja Tynjälän (2005) opettajan pedagogisten opintojen aikana laatima dokumentti, jossa kirjoittajat pohtivat avoimessa yliopisto-opiskelussa tavoiteltavia kompetensseja: *elinikäisen oppimisen taito, itseohjautuvuus, yliopistollisuus, vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot* ja *hybridiset taidot* (kuvio 7).

Elinikäisen oppimisen taidossa lähtökohtana on perustaitojen hallinta (kirjoitus-, luku- ja laskutaito), jotka ovat välttämättömiä apuvälineitä opiskeluun ja oppimiseen (Harvisalo & Tynjälä 2005, 5). Elinikäisellä oppimisella tarkoitetaan kaikkea oppimista, mitä tapahtuu ihmisen elämän aikana, kaikkea oppimista riippumatta siitä, missä yhteydessä tai miten se tapahtuu. Se on inhimillisten voimavarojen jatkuvaa kehittämistä yksilön ehdoilla ja omalla vastuulla. (Silvennoinen & Tulkki 1998, 9.) Nykyinen

työelämä edellyttää jatkuvaa kouluttautumista ja oppimista - elinikäistä oppimista (Harvisalo & Tynjälä 2005, 5). (Kuvio 7.)

Itseohjautuvaa opiskelijaa voidaan luonnehtia seuraavasti: hän on ”oma-aloitteinen ja vastuussa omasta opiskelustaan. Hän osaa tarkastella omaa opiskelutyyliään ja oppimistaan kriittisesti, havaitsee mahdolliset puutteet opiskelussaan, suunnittelee ja kehittää opiskelutaitojaan sekä arvioi omaa kehitystään. Oppimisessa on tällöin kyse ennen kaikkea erilaisten asioiden ja ilmiöiden sekä niiden välisten laajojen yhteyksien havaitsemisesta ja ymmärtämisestä. Suunnitelmallinen sekä monimuotoinen itseohjautuva opiskelu edistää oppimista ja tekee siitä tehokasta. Opettajalla on opiskelussa lähinnä ohjaajan ja tukijan rooli. Onnistuneen itseohjautuvan opiskelun edellytyksenä ovat riittävät ja asianmukaiset opiskelutaidot.” (Monimuoto-opiskelu ja itseohjautuva opiskelija 2007.) Itseohjautuvuus on yleensä alussa heikompaa ja taito kehittyy opiskelun myötä. Itseohjautuvuus nähdään yleensä tavoitteena opiskelussa, ei lähtökohtana. (Kuvio 7.)

Lehtinen (2004) jaottelee **yliopistollisuuteen** (kuvio 7) liittyvät taidot viiteen pääkategoriaan. Näitä taitoja odotetaan erityisesti akateemisilta asiantuntijoilta.

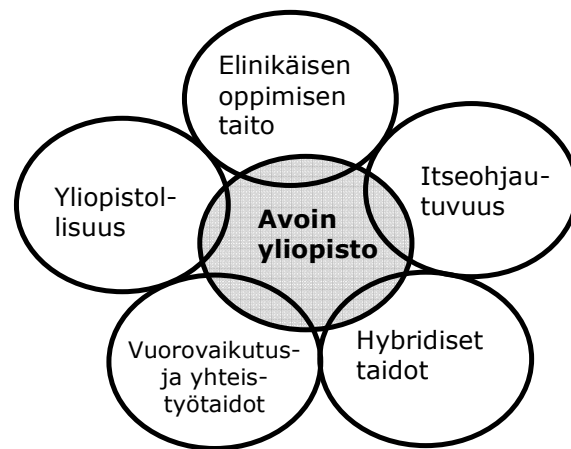
- Tieteellinen ajattelu, tutkimukselliset taidot
- Kirjallinen ja suullinen ilmaisutaito
- Kriittinen ajattelu ja asioiden monisuhteisuuden hallinta
- Innovatiivisuus ja uutta luova oppiminen
- Eettinen vastuu asiantuntijatiedon käytössä

Lehtisen (2004) luokittelu oli hyvin keskeinen lähtökohta terveystieteen laitoksen opetuksen kehittämisryhmän työtä sen määritellessä laitoksen koulutuksen tavoitteita.

Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot korostuvat tämän päivän työelämässä, jossa työskentely erilaisissa työryhmissä on olennainen osa työntekijän työnkuvaa. Erilaiset työryhmät ovat hyvin yleisiä kaikkien ammattiryhmien piirissä. Lopputuloksen kannalta olennaista on, että yksittäisen jäsenen ammattitaito ja asiantuntijuus/asiantuntemus kyetään hyödyntämään täysimääräisesti työryhmätyöskentelyssä - usein moniammatillisessa kontekstissa. Erityisiä haasteita vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoille syntyy silloin, kun globaalin markkinatalouden luonteen mukaisesti työryhmän jäsenet tai yh-

teistyössä toimivat eri työryhmät ovat fyysisesti etäällä toisistaan ja joissa kommunikointi tapahtuu pääosin tietoverkoja hyödyntäen. (Kuvio 7.)

Hybridiset taidot käsittävät tieto- ja viestintätekniikan (TVT) taidot. Nämä taidot ovat välttämättömiä lähes kaikissa ammateissa. Yhä suurempi osa työntekijöistä tarvitsee näitä taitoja, sillä tietoyhteiskunnassa korkeaa osaamista, koulutusta ja uuden tekniikan hallintaa edellyttävällä työllä on keskeinen asema. Tietotekniikasta on lyhyessä ajassa muodostunut erottamaton osa palkkatyön arkea. (Harvisalo & Tynjälä 2005, 5 - 6) Tieteen, teknologian ja yhteiskunnan näkymiä pohtineessa FINNSIGHT 2015 -raportissa teknologiassa tapahtuva kehitys nähdään yhtenä keskeisenä tulevaisuuden muutostekijänä ja oppimishaasteena (Lehtinen & Ojala 2006, 41). (Kuvio 7.)

KUVIO 7. Avoimessa yliopistossa tavoiteltavat kompetenssit (Harvisalo & Tynjälä 2005, 3)

Nämä käsitteet ja käsitykset olivat myös referenssinä pohdittaessa terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmässä laitoksemme koulutuksen tavoitteita ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja.

6 HOPS ja portfolio

6.1 Rajattu ja suljettu HOPS

HOPS-käsitteenä voidaan kuvata seuraavasti: se on henkilökohtainen opiskelu-, oppimis-, opetuksen tai opetuksen järjestämisen opintosuunnitelma. Ruotsinkielessä käytetään lyhennettä PIP eli personligt inlärnings plan – henkilökohtainen oppimissuunni-

telma. Englanninkielessä HOPS-käsitettä ilmaistaan sanoilla individual study plan (ISP) tai personal study plan (PSP) – henkilökohtainen opinto- tai opiskelusuunnitelma. (Ansela, Haapaniemi, Pirttimäki 2005, 13 - 14 viittaavat julkaisuun Ansela, Haapaniemi, Voutilainen 2005.) HOPSiin voidaan liittää myös opiskelijan kehittymisen näkökulma mikä näkyy siinä, että HOPSsista on otettu käyttöön muitakin nimityksiä kuten *henkilökohtainen kehityspolku*. Tämä ilmaisu korostaa opiskelijan omia reittejä, kokonaisvaltaista kasvamista ja kehittymistä elinikäisenä prosessina. Muita käytettyjä ilmaisia ovat esimerkiksi opintopolku ja myös kielikuvia tavoitekartta tai punainen lanka on käytetty. (Ansela ym. 2005, 13 - 14.)

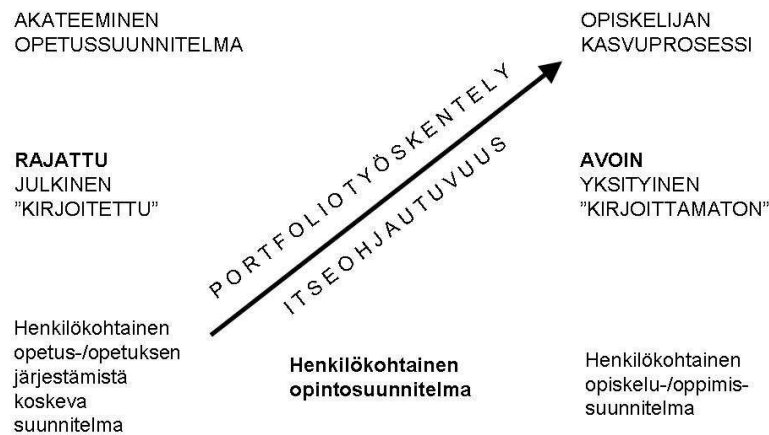
HOPS jaetaan kahteen osaan eli rajattuun ja avoimeen. **Rajattua** (käytetään myös termejä suppea, tekninen) HOPSia kuvataan seuraavin piirteiden avulla:

- konkreettinen suunnitelma
- opiskelun alussa laadittava dokumentti
- korvaavuuksien kartoitus
- etenemisen, opintojen valintojen ja ajankäytön suunnitelma
- kattaa koulutuksen opintojaksot
- tarkennetaan ulkoisista syistä
- opintojen eteneminen rinnastetaan opintosuoritusten toteutumiseen
- keskittyy yksilön opintoihin ja niiden suunnitteluun. (Ansela ym. 2005, 15 viittaavat Laitiseen 1994.)

Avointa (laajaa) HOPSia voidaan puolestaan kuvata seuraavilla piirteillä:

- ajattelutapa oppimiseen ja kehittymiseen
- salkku, joka täydentyy
- aiemmin opitun kriittinen arviointi
- oman alan tai ammatin pääotsikot ja niiden asiakokonaisuudet
- täydentyy, kun yksilölliset tarpeet tarkentuvat
- opiskelun eteneminen on ajattelun syvenemistä
- HOPSin toteutumista arvioidaan itse ja keskusteluissa ohjaajan kanssa
- tieteellinen ja ammatillinen kehittyminen
- yksilölliset opinnot usein yhteydessä työyhteisön kehittymiseen. (Ansela ym. 2005, 15 viittaavat Laitiseen 1994.)

Nämä kaksi edustavat ns. puhtaita tyyppejä ja muodostavat jatkumon ääripäät. Ne tulevat käytännössä toinen toisiaan. Kuvio 8 havainnollistaa HOPSia näiden käsitteiden avulla muodostetulla jatkumolla. (Ansela ym. 2005, 15.)

KUVIO 8. Rajatusta HOPSista kohti avointa HOPSia (muokattu Ansela ym. 2005, 16)

Toinen tapa lähestyä HOPSia on tarkastella sitä akateemiselta ja yliopistoyhteisölliseltä kannalta (Ansela ym. 2005, 17 - 19). Tällainen *akateeminen HOPS* voidaan määritellä 1) suunnitelmaksi, jonka tavoitteena on akateemisen asiantuntijuuden kehittyminen (vrt. portfolio), 2) sopimukseksi osapuolten välillä, joka voi olla samalla sekä opiskelijaa motivoiva että velvoittava ja siten edistää opintoihin sitoutumista, 3) psykososiaalisen tuen välineeksi - HOPSin tekemisen aikana yliopisto-opiskelijalle voidaan tarjota psykososiaalista tukea ja apua esimerkiksi huolenpitoa ja kannustusta ja näin osoittaa, että opiskelijan jaksamisesta ja hyvinvoinnista välitetään, 4) sosiaalistumiseksi/integroitumiseksi yliopistoyhteisöön, jolloin akateeminen HOPS voi tukea sekä opiskelijan sosiaalistumista laitosp- ja opiskelukulttuuriin että tämän ammatillisen identiteetin tai asiantuntijuuden kehittymistä. (Ansela ym. 2005, 17 - 19.)

Jyväskylän yliopistossa HOPS käsitetään suunnitelmaksi, ei sopimukseksi (vrt. Ansela ym. 2005, 17 - 19). Siitä käytetään virallisesti ilmaisua *henkilökohtainen opiskelusuunnitelma* (Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma 2007). Se on opiskelijan itsensä laatima ja ohjaajan kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen ohjaajan hyväksymä suunnitelma, jota toteuttamalla on mahdollista, perusteltua ja mielekästä opiskella. Yliopiston hallitus käyttää ilmaisua "toteuttamiskelpoinen yhteistyösuunnitelma", mikä kuvastaa hyvin HOPSin luonnetta. Edelleen HOPSin voidaan ajatella olevan joustava ja prosessinomainen tuotos, joka voi muuttua perustelluista syistä. (Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma 2007; Periaatepäätös opinto-ohjaussuunnitelmien laatimiseksi sekä Jyväskylän yliopiston HOPS-linjaus 2007.)

Jyväskylän yliopistossa HOPS muodostuu rajatusta osasta ja avoimesta osasta.

Rajatulla HOPSilla tarkoitetaan tutkintorakenteen mukaisia opintojakso- ja opintoko-

konaisuuksia aikatauluineen. Avoimella HOPSilla tarkoitetaan puolestaan laajemmin elämäntilannetta, valintojen perusteluja, urasuunnittelua ja elämäntavoitteita tarkastelevaa osaa. HOPS voi olla osa opetussuunnitelmaa, kuten se on tällä hetkellä esimerkiksi terveystieteiden pääaineenaan opiskelevilla (ks. liite 4). HOPSin tarkoituksena on tehdä opiskelijalle ja opetuksen järjestäjälle näkyväksi opintovalinnat ja niiden perustelut, antaa tietoa oppimisen etenemisestä ja opiskelun rajoitteista sekä antaa laadullista palautetta opetussuunnitelmasta. Näin HOPSin ajatellaan edistävän opetuksen suunnittelua, tehostavan opintojen ohjausta ja edistävän opiskelua. (Periaatepäätös opinto-ohjaussuunnitelmien laatimiseksi sekä Jyväskylän yliopiston HOPS-linjaus 2007.)

6.2 Portfolio

Ansela ym. (2005, 22) kuvaavat portfolioa lähi- ja rinnakkaiskäsitteeksi ja yhdeksi avoimen HOPSin muodoksi. Portfolio on lyhyesti ilmaistuna salkku, johon kootaan erilaisia papereita ja tuotoksia koko opintojen ajalta. Salkku koostuu opiskelijan henkilökohtaisesta aineistosta ja se voi sisältää myös oppimispäiväkirjan ja itsearviointia. Kuviossa 4 (ks. myös kuvio 3) on mainittu käsite portfoliotyöskentely. Sana ”työskentely” luonnehtii hyvin koko ajatusta portfolioista, jonka tavoitteena on muun muassa osaamisen seuraaminen ja näkemyksen syventäminen sekä omien vahvuuksien ja kehittämisaikavälien tai oman toiminnan tiedostaminen eli läpinäkyväksi tekeminen. Portfolio on siis osaamisen ja oppimisen dokumentointia, jota on myös tarkoitus esitellä yleisölle ja arvioida sitä sosiaalisessa kontekstissa, esimerkiksi seminaareissa. Portfolioa kutsutaan myös kasvun kansioksi, sillä sitä rakennetaan usein koko opiskelun ajan, jolloin opiskelija suhteuttaa ja arvioi oppimaansa aiemmin opittuun ja kokeemaansa. Se konkretisoi opiskelijan asiantuntijuuden kehittymistä koko opiskelun ajalta. (Ansela ym. 2005, 22.) Niikko (2000, 13 - 19) jäsentää osuvasti portfolion käsitettä siten, että se on kokoelma, väline/keino/menetelmä, tuotos ja prosessi: kaikki nämä elementit sisältyvät myös em. kuvaukseen ja osoittavat kuinka monimerkityksisestä asiasta on lopulta kyse portfolioista puhuttaessa.

Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksella oman asiantuntijuuden osoittaminen on keskeinen teema asiantuntijuutta käsittelevissä opintojaksossa (TER.P007, TER.A007, TER.S004 ja TER.V106, liite 4). Terveystieteiden pääaineenaan opiskelevilla syventävien opintojen opintojaksossa ”Terveystieteiden ja terveyden edis-

tämisen asiantuntijuus osa III (TER.S004)” vuosien työ huipentuu opiskelijoiden esitellessä omia portfolioitaan. Sama ajatus on myös terveystiedon opettajakoulutuksen aineopintojen vastaavalla opintojaksolla TER.V106, ”Terveystiedon opettajan asiantuntijuus” (Liite 4). Kyse on tällöin ns. näyteportfolioista, joka on yksi portfolion muoto ja käytötapa. Muita ovat esimerkiksi perusportfolio, arviointiportfolio ja prosessiportfolio (Niikko 2000, 50) ja opetusansioiden portfolio.

Yhteenvedona voi todeta, että HOPS ja portfolio - käsitteinä ja toiminnallisesta lähtökohdista käsin – liittyvät saumattomasti toisiinsa. Opiskelija aloittaa niiden laatimisen heti opintojen alussa. Painopiste on opintojen alussa HOPSissa, mutta opintojen edetessä painopiste siirtyy vähitellen portfolioon.

7 Tulokset

Tulokset esitellään tutkimushankkeen tavoitteiden mukaisessa järjestyksessä. Osa tuloksista kuvataan tässä luvussa, osa liitteissä. Ensin kuvataan HOPSin avoimen osan kysymykset (luku 7.1) ja niihin liittyvä ohjeistus opiskelijoille (liite 1). Toiseksi kuvataan terveystieteiden laitoksen koulutuksen tavoitteet ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja (luku 7.2). Käsitteen *koulutuksen tavoitteet* voisi korvata käsitteellä *osaamistavoitteet*, mikä sopisi paremmin ilmaisemaan tekstin ajatusta. Laitoksen henkilökunnan kokouksessa 21.1.2007 hyväksyttiin otsikkoon käsite ”koulutuksen tavoitteet” ja tässä muodossa ne esitellään luvussa 7.2. Kolmanneksi kuvataan em. koulutuksen tavoitteiden pohjalta laadittu maisteriopintojen palautelomake (liite 2), jonka opiskelijat täyttivät opiskelun loppuvaiheessa suoritettavan asiantuntijuuskurssin yhteydessä. Lopuksi kuvataan tiivistetysti työskentelyprosessia kehittämishankkeessa (liite 3) eli mitä tapahtui missäkin vaiheessa kehittämishankkeen tavoitteisiin pyrittäessä.

7.1 e-HOPSin avoimen osan kysymykset opiskelijoille

e-HOPSin avoimen osan kysymyksiä laadittaessa käytettiin hyväksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajakorkeakoulun ja terveystieteiden laitoksen fysioterapian opettajakoulutuksen HOPS-kysymyksiä. Kysymysten tavoitteena on mm. saada opiskelijat pohtimaan omaa tulevaa ammattiuraa, sen vaatimia kompetensseja ja millaisilla oppiainevalinnoilla opiskelija saavuttaa vaadittavan osaamisen. Siksi

käytetään ilmaisua ”orientaation apukysymykset”. Osa kysymyksistä liittyy opiskelija-tuntemukseen. HOPS-ohjeistus opiskelijoille on kuvattu liitteessä 1.

a) Opiskeluorientaation apukysymyksiä kaikille:

1. Minkälainen työ tai työtehtävät ovat tulevaisuuden tavoitteitasi tai haaveitasi?
2. Mitä tietoja ja taitoja arvioit ko. ammatissa/työtehtävissä tarvittavan?
3. Millaisilla oppiainevalinnoilla voit saavuttaa näitä vaadittavia tietoja ja taitoja?
4. Miten nykyinen elämäntilanteesi vaikuttaa valintoihisi ja opintojesi etenemiseen?
 - a. Olen
 - () kokopäivätoiminen opiskelija
 - () kokopäivätyössä ja opiskelen työn ohessa
 - () puolipäiväisesti opiskelija ja puolipäiväisesti töissä
 - () muu, mikä (esimerkiksi toistaiseksi pääasiassa töissä, mutta siirtymässä kokopäivätoimiseksi opiskelijaksi)

 - b. kuvaile valintoihisi ja opintojesi etenemiseen myönteisesti vaikuttavia tekijöitä, mutta myös tekijöitä, jotka vaikeuttavat omien tavoitteittesi saavuttamista (kirjoita tähän vain sellaisia asioita, jotka haluat saattaa HOPS-ohjaajasi tietoon)? _____

 - c. Läsnäolo opetuksessa on oleellista sekä oman että muiden oppimisen kannalta. Miten aktiivisesti aiot sitoutua tällaiseen työskentelyyn? _____

5. Suunnittele miten ja milloin aiot arvioida oppimistasi, opintojesi etenemistä ja tietojesi ja taitojesi kehittymistä

b) Opiskeluorientaation apukysymyksiä vain opettajaksi opiskeleville (fysioterapian opettajat, terveystiedon opettajat)

1. Miksi haluat opettajaksi?
2. Millaisia opettajaksi kehittymistä tukevia omia oppimiskokemuksia tai opetus- tai ohjauskokemuksia sinulla on?
3. Millaiset asiat koet vahvuutenasi tulevassa opettajan työssäsi?
4. Millaisissa asioissa haluat kehittää itseäsi tulevaa opettajan työtä varten?

7.2 Terveystieteiden laitoksen koulutuksen tavoitteet ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja

Laitoksemme opetuksen kehittämisryhmässä päädyttiin useiden keskustelukierrosten ja lausuntojen jälkeen (ks. liite 3) yhdeksään koulutuksen tavoitteeseen. Ne pohjautuvat pitkälti Erno Lehtisen (2004) luokitukseen akateemisilta asiantuntijoilta vaadittavista kompetensseista, mutta soveltuvien osin myös Harvisalon ja Tynjälän (2005, 3) kuvaukseen avoimessa yliopistossa vaadittavista kompetensseista. Koulutuksen tavoitteita tukevissa pedagogisissa ratkaisuissa heijastuu vahvasti Patrikaisen (1999, 94) humanistis-konstruktivistisen pedagogiikan mukainen ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys (ks. taulukko 1, s. 17). Koulutuksen tavoitteita ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja kirjoitettaessa on pyritty myös ottamaan huomioon terveystieteiden laitoksen toiminnan erityispiirteet kuten esimerkiksi, että laitoksen oppiaineet ja tieteenalat – gerontologia ja kansanterveys, fysioterapia, liikuntalääketiede, terveyden edistäminen ja terveystieteiden kasvatustoiminta, toimintaterapia, terveystieteet ja teknologia - ovat kaikki edustettuina yliopistotasoisina vain Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksella. Tällainen oppiaine- ja tieteenalakirjo teki työn haasteelliseksi, sillä em. suuntausten piirissä on erilaisia painotuksia nyt esitellyistä asioista.

Terveystieteiden laitoksen koulutuksen tavoitteena on, että eri pääaineista valmistuneet maisterit hallitsevat syvällisesti oman tieteenalansa ja osaavat soveltaa oppimaansa työelämän käytäntöihin. Opiskelun aikana he saavat valmiudet toimia kansallisissa ja kansainvälisissä asiantuntijatehtävissä ja osaavat tuottaa tieteellisesti ja käytännöllisesti pätevää uutta tietoa. Toiminnassaan heillä tulee olla eettisesti kestävä pohja. Tavoitteena on myös, että opiskelijat ottavat vastuun oppimisestaan kohti itsenäistä ja elinikäistä oppimisprosessia.

Näihin tavoitteisiin pyritään alla olevilla pedagogisilla tavoitteilla ja niitä tukevilla ratkaisuilla.

1. Tieteellinen ja kriittinen ajattelu

Tavoitteena on oppimisprosessi, jonka aikana opiskelijan ajattelu kehittyy kohti tiedon jäsentämistä ja synteisiä tieteellisen päättelyn pohjalta. Lisäksi opiskelija oppii ottamaan kantaa terveystieteiden ja oman tieteenalansa erityiskysymyksiin niitä teoreettisesti perustellen ja eri näkökulmia kriittisesti tarkastellen.

Tavoitteita tukevia pedagogisia ratkaisuja

- o Opetuksessa pyritään käsittelemään terveyttä ja toimintakykyä sekä niihin liittyviä yhteiskunnallisia haasteita ongelmalähtöisesti ja tulevaisuuden haasteet huomioon ottaen
- o Opetuksessa perehdytään erilaisiin tieteenteoreettisiin lähestymistapoihin ja arvioidaan tutkimusmenetelmien ja -asetelmien vahvuuksia ja heikkouksia
- o Opiskelijaa ohjataan monipuolisen lähdemateriaalin hankintaan ja lähdekriittisyyteen
- o Opetuksessa herätetään tiedollisia ristiriitoja käyttämällä esimerkiksi opetusmateriaalia, jossa esiintyy vastakkaisia näkökulmia tai päätelmiä
- o Opetuksessa hyödynnetään opiskelijoiden ammatti- ja opiskelutautaa ja elämäkokemusta

2. Tutkimustaidot

Tavoitteena on, että opiskelija hallitsee tutkimusprosessin ja sen osa-alueet sekä tuntee keskeiset tutkimusorientaatiot ja -menetelmät terveystieteissä.

Tavoitteita tukevia pedagogisia ratkaisuja

- o Menetelmäopetuksessa pyritään käyttämään terveystieteiden alaan kuuluvia aineistoja ja esimerkkejä
- o Opiskelijaa ohjataan harjoittelemaan tutkimustaitoja ensisijaisesti tutkimusprojekteissa ja erityisesti laitoksen omissa hankkeissa
- o Opiskelijaa ohjataan käyttämään erilaisia tiedon- ja aineistonhankintamenetelmiä
- o Opiskelijaa perehdytetään tutkimustoimintaa koskeviin sääöksiin ja eettisiin ohjeisiin

3. Viestintätaidot

Tavoitteena on, että opiskelija kehittää suullisia ja kirjallisia viestintätaitojaan ja saa valmiuksia toimia asiantuntijana erilaisilla kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla.

Tavoitteita tukevia pedagogisia ratkaisuja

- o Opiskelija harjoittelee esiintymistä ja tieteellistä keskustelua seminaareissa ja tieteellisillä foorumeilla ja saa palautetta esiintymisestään
- o Opiskelijaa kannustetaan pitämään asiantuntijaesityksiä yliopiston ulkopuolella
- o Opiskelijaa kannustetaan ja ohjataan tieteelliseen raportointiin ja asiantuntija-artikkelien kirjoittamiseen
- o Opiskelijaa ohjataan ottamaan huomioon kohderyhmä esityksissään ja kirjallisissa tuotoksissaan
- o Opiskelijaa kannustetaan käyttämään raporteissaan ja asiantuntijaesityksissään myös vierasta kieltä

- o Opiskelijaa ohjataan noudattamaan laitoksen kirjallisten töiden ohjeistusta ja käyttämään hyvää kirjallista ilmaisua
- o Opetuksessa pyritään luomaan tilanteita, joissa opiskelijat voivat harjoitella vuorovaikutustaitojaan

4. Eettinen vastuu

Tavoitteena on, että opiskelija tuntee tekijänoikeuslain ja tietosuojalain keskeiset sisällöt sekä tieteellistä toimintaa ohjaavat eettiset periaatteet ja osaa noudattaa niitä opiskelussaan, tieteellisessä toiminnassaan ja asiantuntijana toimiessaan. Lisäksi opiskelija ymmärtää asiantuntija-aseman tuoman vastuun ja asiantuntijuuden ylläpitämisen merkityksen.

Tavoitteita tukevia pedagogisia ratkaisuja

- o Opetuksessa suositetaan dialogista työskentelytapaa, jossa opiskelija osallistuu aktiivisesti keskusteluun ja oppii perustelemaan omat eettiset valintansa
- o Opiskelija tutustuu eettisiin sääntöihin ja periaatteisiin heti opintojen alussa niin, että hän pystyy soveltamaan niitä koko opiskelunsa ajan ja myöhemmin työelämässä; opiskelijaa ohjataan esimerkiksi asianmukaiseen lähteiden käyttöön läpi koko opiskelun
- o Tutkimusmetodologian opetuksessa painotetaan eettisten periaatteiden noudattamista esimerkiksi tutkimushenkilöitä koskevissa kysymyksissä
- o Opiskelijaa ohjataan huomioimaan eettinen vastuu tutkimustulosten julkaisemisessa
- o Opiskelijaa ohjataan arvostamaan yksilön oikeutta omiin valintoihin asiantuntijatiedon soveltamisessa

5. Monitieteinen yhteistyö ja verkostoituminen

Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää monitieteisen yhteistyön merkityksen ja arvostaa sekä oppii tekemään yhteistyötä terveystieteiden ja muiden tieteenalojen kanssa. Lisäksi opiskelija oppii havaitsemaan tieteiden välisiä yhteisiä näkökulmia ja erityispiirteitä sekä kehittää valmiuksia verkostoitumiseen.

Tavoitteita tukevia pedagogisia ratkaisuja

- o Opiskelija osallistuu laitoksen järjestämiin eri oppiaineiden yhteisiin oppikursseihin opintojen eri vaiheissa
- o Opiskelijaa kannustetaan toimimaan tieteenalojen yhteisissä, monitieteisissä projekteissa
- o Opiskelija ohjataan mahdollisuuksien mukaan osallistumaan myös muiden kuin oman pääaineen pro gradu-seminaareihin terveystieteiden laitoksella
- o Opiskelijan edellytetään osallistuvan aktiivisesti laitoksen tieteenpäivään

6. Innovatiivisuus

Tavoitteena on, että opiskelija tunnistaa terveyteen ja toimintakykyyn liittyviä ajan-kohtaisia asiantuntijuusalueita ja -tehtäviä, ottaa vastaan uusia haasteita sekä osaa käyttää oppimaansa luovalla tavalla tulevassa työssään. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija oppii kehittämään työelämää löytämällä siihen uudenlaisia näkökulmia ja ratkaisuja.

Tavoitteita tukevia pedagogisia ratkaisuja

- o Pedagogisessa työskentelyssä suositetaan yhteistoiminnallisia menetelmiä, pienryhmä- ja vertaistyöskentelyä sekä ongelmalähtöisyyttä
- o Opetuksessa huomioidaan työelämän haasteet ja moniammatillisen yhteistyön tarve esimerkiksi rohkaisemalla opiskelijaa kyseenalaistamaan itsestäänselvyyksiä ja perinteisiä toimintatapoja sekä pohdimaan uusia ratkaisuja
- o Opiskelijaa rohkaistaan hakeutumaan yhteistyöhön yliopiston ulkopuolisten tahojen kanssa
- o Opiskelijalle annetaan riittävästi aikaa ajatteluun ja tehtävien tekoon

7. Itseohjautuvuus

Tavoitteena on elinikäistä oppimista tukeva oppimisprosessi, jonka alussa opiskelija asettaa opinnoilleen itsenäisesti perustellut tavoitteet ja tekee opintosuunnitelman. Itseohjautuvuutta ei nähdä lähtökohtana vaan tavoitteena.

Tavoitteita tukevia pedagogisia ratkaisuja

- o Laitoksen toiminnassa ja opetuksessa pyritään opiskelijälähtöisyyteen ja oppimista kannustavaan ilmapiiriin
- o Opiskelijan oppimista ja asiantuntijaksi kehittymistä tuetaan erityisesti opintojen alkuvaiheessa ja pyritään siihen, että ohjauksen tarve vähenee opintojen edetessä
- o Opiskelija työstää oman opintosuunnitelmansa (e-HOPS) ja portfolionsa

8. Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus

Tavoitteena on, että opiskelija kehittää valmiuksiaan kohdata eri kulttuureista tulevia ihmisiä ja työskennellä kansainvälisissä ympäristöissä.

Tavoitteita tukevia pedagogisia ratkaisuja

- o Opetukseen pyritään integroimaan eri kulttuurien ymmärtämiseen liittyvää sisältöä

- o Opiskelijaa kannustetaan osallistumaan yliopiston kansainvälisyyttä ja monikulttuurisuutta koskevaan opetukseen
- o Opetuksessa pyritään hyödyntämään ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemuksia
- o Tuetaan opiskelijavaihtoa ja lisätään laitoksella vieraskielistä opetusta

9. Esteetön opiskeluympäristö

Tavoitteena on opiskelijoiden fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen yhdenvertaisuus ja osallistumisen mahdollisuus. Noudatetaan yliopiston laatimaa yleislinjausta (ks. <http://www.jyu.fi/hallinto/esteet/ey>).

Terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmä käytti seuraavia lähteitä apuna em. dokumentin kirjoittamisessa:

Ansela, M., Haapaniemi, T. & Pirttimäki, S. 2005. Yliopisto-opiskelijan hops. Ohjaajan opas. Kuopion yliopisto. Oppimiskeskus. Kuopio: Kevama Oy.

Bernice, Y. & Arlin, P. 1999. Dialectical Thinking: Implications for Creative Thinking. Encyclopedia of Creativity 1, 547 - 552.

Harvisalo, S. & Tynjälä, J. 2005. Avoimessa yliopistossa tavoiteltavat kompetenssit. Julkaisematon käsikirjoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Jyväskylän yliopiston kokonaisstrategia vuoteen 2015. 2002. Jyväskylän yliopiston hallituksen päätöksiä 16.1.2002.

Jyväskylän yliopiston laatupolitiikka. 2006. Jyväskylän yliopiston hallituksen päätöksiä 13.12.2006.

Kallio, E. (toim.) Itsensä näköinen yliopisto-opettaja. 2002. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Kallio, E. 1993. Postformaali ajattelu: Aikuisuuden uusi kehitysvaihe? Psykologia 28, 2, 108 - 112.

Kivinen, O. & Ristälä, P. 2003. Pragmatistisia näkökulmia konstruktivistisiin oppimiskäsityksiin. Psykologia 38, 1, 4 - 10.

Lehtinen, E. 2004. Yleiset taidot ja uusi tutkintorakenne. Esitelmä ”Yleiset akateemiset valmiudet uudistuvassa tutkintorakenteessa” -seminaarissa 8.1.2004. Viitattu 17.4.2007. Turun yliopiston sivusto.
<http://www.uta.fi/itpeda/esitykset/lehtinen080104.pdf>

Patrikainen, R. 1999. Opettajuuden laatu. Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys opettajan pedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Periaatepäätös opinto-ohjaussuunnitelmien laatimiseksi sekä Jyväskylän yliopiston HOPS-linjaus. 2007. Viitattu 17.4.2007. Jyväskylän yliopiston hallituksen päätöksiä 15.3.2006. Jyväskylän yliopiston opiskelijapalvelujen sivusto.
<http://www.jyu.fi/hallinto/opiskelijapalvelut/opintohallinto/hops/>.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Viitattu 17.4.2007. <http://www.pro.tsv.fi/tenk>

Tynjälä, P. 2000. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. 1.-2. p. Helsinki: Tammi.

Tynjälä, P., Heikkinen, H. & Huttunen, R. 2005. Konstruktivistinen oppimiskäsitys oppimisen ohjauksen perustana. Teoksessa Konstruktivismi ja realismi. Aikuiskasvatuksen 45. vuosikirja. Toim. P. Kalli & A. Malinen. Vantaa: Dark Oy, 20 - 48.

Opetuksen kehittämisryhmän jäsenet:

Peltokallio Liisa (fysioterapia, puheenjohtaja, laitoksen pedagoginen johtaja)

Juntunen Kristiina (toimintaterapia)

Kokko Sami (terveyskasvatus)

Parkatti Terttu (gerontologia ja kansanterveys)

Saari Päivi (amanuenssi)

Sakari-Rantala Ritva (fysioterapia)

Tynjälä Jorma (terveyskasvatus)

Valkeinen Heli (liikuntalääketiede)

Terveystieteiden laitoksen koulutuksen tavoitteisiin ja niitä tukevien pedagogisiin ratkaisuihin pohjautuva, maisteriopintoja koskeva opiskelijoiden palautelomake on kuvattu liitteessä 2. Lomakkeessa oli mukana kysymyksiä, joiden tausta ei löydy em. koulutuksen tavoitteista. Esimerkiksi kysymyksessä 13 tiedusteltiin sosiaalistumista oman tiedealan yhteisöön ja toimintakulttuuriin. Kysymyksellä haluttiin mitata opiskelijan ammatti-identiteetin muodostumista ja opiskelumotivaatiota. Opiskelijat täyttivät lomakkeen huhtikuussa 2007. Tämän pilottikyselyn tuloksia ei tarkastella tässä yhteydessä tarkemmin. Alustavat tulokset kuitenkin osoittivat monia myönteisiä seikkoja laitoksen koulutuksessa, mutta myös selviä kehittämishaasteita. Lomakkeen kysymykset vaativat myös muutoksia, mikä kävi ilmi opiskelijoiden vastauksista.

Liitteessä 3 kuvataan tämän kehittämishankkeen työskentelyprosesseja. Kokoustyöskentelylle oli tyypillistä asioiden huolellinen valmistelu ja asioiden rakentava läpikäynti. Kokouksia oli useita ja palautteiden saaminen vei oman aikansa kokousten välillä. Kokousten ulkopuoliset keskustelut suoraan laitoksen pedagogisen johtajan kanssa myös edistivät kehittämishankkeen tavoitteiden saavuttamista. Eniten aikaa kului laitoksen koulutuksen tavoitteiden ja niitä tukevien pedagogisten ratkaisujen kirjoittamiseen, vähiten HOPS-ohjeistuksen kirjoittamiseen opiskelijoille.

8 Pohdinta

Yliopiston ydintehtävät voidaan jakaa seuraaviin osa-alueisiin: tutkimukseen, opetukseen, yhteiskunnalliseen palvelutehtävään ja hallintoon. Nämä kaikki osa-alueet sisältyvät Jyväskylän yliopistossa toteutettavaan kokonaislaatu järjestelmän kuvaukseen, joka on puolestaan osa yliopiston kokonaislaatu järjestelmätyötä. Opetuksen laadun kuvausta Jyväskylän yliopistossa koordinoi vuosina 2000-2003 opetuksen laadun kehittämiprojekti (OPLAA). Vuosina 2004-2006 toimintaa jatkoi opetuksen laatu prosessi (OPLA Apro), jonka OPLA Apro –ryhmä oli osa opetusneuvostoa. Tämän ryhmän tehtävänä oli valmistella opetusneuvostossa käsiteltävät asiat, kuten esimerkiksi laatu- ja kehittämistyön koordinoiminen. OPLA Apro -ryhmän vastuulla oli myös arviointeihin liittyvät valmistelut sekä opintojen ohjaukseen ja oppimisen laadun seurantaan soveltuvien menetelmien, välineiden ja mittareiden kehittäminen yhteistyössä laitosten ja yksiköiden kanssa. (OPLA Apro 2004, 1-7.) OPLA Apro -ryhmällä oli kuitenkin käytössään niukat henkilöresurssit suhteessa sille asetettuihin tehtäviin, ryhmälle asetettu toimeksianto oli osittain selkiytymätön ja yliopiston johto ei antanut ryhmän toiminnalle riittävästi tukea. Tämä kaikki heijastui OPLA Apro -ryhmän työskentelyyn siten, että ryhmän tuki laitoksille opetuksen kehittämistyöhön oli osittain sekavaa, esimerkiksi ryhmältä tuli paljon ohjeita, ne muuttuivat ja vaikutti siltä, että kokonaisuutta ei aidosti hallinnut kukaan.

Itselleni tuotti siksi aluksi vaikeuksia ymmärtää, mistä Jyväskylän yliopiston laatu järjestelmässä loppujen lopuksi on kyse. OPLA Apro -ryhmän tuottamat dokumentit olivat erittäin seikkaperäisiä ja ryhmältä tulleet ohjeistukset esimerkiksi laitoksen opetuksen laadun itsearviointimatriisin laatimiseksi olisivat työllistäneet merkittävästi opetuksen kehittämisestä vastuussa olevaa laitoksen pedagogista johtajaa ja hänen apunaan olevaa opetuksen kehittämisryhmää, jossa olin aktiivisesti mukana osana kehittämishankettani. Selkeiden ohjeiden ja aikataulujen puuttuminen vaikeutti kokonaisprosessin hahmottamista ja työskentelyä. OPLA Apro -ryhmän pyrkimys melko perusteelliseen opetuksen laadun arvioinnin toteuttamiseen laitos- ja yksikkö tasolla olisi ollut äärimmäisen haasteellista käytettävissä olevilla henkilö- ja aikaresursseilla. OPLA Apro –ryhmän dokumenttien ansioksi on kuitenkin mainittava se, että ne ovat virittäneet keskustelua siitä, mitä opetuksen laadulla tarkoitetaan. OPLA Apro -ryhmän dokumentit ovat siten auttaneet ymmärtämään opetuksen laatuun liittyviä käsitteitä ja siihen sisältyvien teemojen moninaisuutta ja haasteellisuutta käytännön työtä ajatellen.

Terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmä oli em. syistä johtuen epävarma siitä, mitä tältä ryhmältä itse asiassa odotettiin: mitä piti tehdä ja missä aikataulussa. Ainoa selkeä rajapyykki oli henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien (HOPS) käyttöönotto lukuvuoden 2006 alussa, jolloin HOPSien avoimen osan kysymysten tuli olla valmiina samoin kuin ohjeet opiskelijoille, miten HOPS tehdään. Molemmat olivat valmiina hyvissä ajoin ennen syyslukukauden alkua 2006.

Paljon enemmän epävarmuutta ja pohdintaa laitoksemme opetuksen kehittämisryhmässä aiheutti opetuksen laadun kehittämishanke osana Jyväskylän yliopiston kokonaislaatujärjestelmää. Opetuksen kehittämisryhmä totesi että laitoksellamme ei aiemmin ole pohdittu koulutuksemme keskeisiä arvoja, tavoitteita ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Arvopohjan pohtiminen oli nostettu keskeiseksi osaksi laitosten ja yksiköiden itsearviointiprosessia myös OPLAApron raportissa, joka julkaistiin 22.4.2004 (kuvio 4). Koulutuksen arvopohjan ja niitä tukevien pedagogisten ratkaisujen näkyväksi tekeminen oli tärkeää siitäkin syystä, että ilman niitä ei ollut mielekästä laatia mittareita, joilla kerätään opiskelijoilta palautetta opetuksestamme.

Koulutuksen tavoitteita ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja pohdittaessa lähtökohdana oli tieteellinen koulutus ja sen edellyttämät oppimistavoitteet, jotka olisivat kaikille opiskelijoille luonteeltaan *yhteisiä ja yleisiä* pääaineesta ja oppialasta riippumatta. Yliopistolla on myös yhteiskunnallinen palvelutehtävä ja koulutuksen tavoitteita kirjoitettaessa tämä näkökohta tuli ottaa huomioon. Opetuksen kehittämisryhmä tutustui olemassa oleviin oppimiskäsityksiin, ihmiskäsityksiin ja tiedonkäsityksiin eli pedagogisen ajattelun ja toiminnan kulmakiviin. Näistä keskusteltiin avoimesti ja keskeisistä linjoista päästiin nopeasti yhteisymmärrykseen. Koulutuksen tavoitteiden pohtiminen vei ryhmältämme paljon aikaa, sillä ne oli räätälöitävä oman laitoksemme toiminnan suuntaisiksi ottaen huomioon laitoksemme oppiaineet ja oppialat ja muut työryhmän jäsenten esiinnostamat seikat. Koulutuksen tavoitteet tarkentuivat aivan viime hetkiin saakka ja niitä tukevien pedagogisten ratkaisujen aukikirjoittaminen vei paljon aikaa – prosessi alkoi maaliskuussa 2006 ja päättyi tammikuussa 2007. Ryhmässämme oli kuitenkin hyvä henki ja kaikki osanottajat olivat hyvin motivoituneita kehittämään laitoksemme opetusta – haasteena oli löytää mahdollisimman konkreettisia ehdotuksia koulutuksen tavoitteita tukeviksi käytännön pedagogisiksi ratkaisuiksi. Työryhmä onnistui hyvin operationaalistamaan koulutuksen tavoitteet. Työryhmä vältti tietoisesti tuomasta esiin kasvatusalan terminologiaa ja laati siksi dokumentin

mahdollisimman helppolukuiseksi ja konkreettiseksi välineeksi eri oppiaineiden opettajille ja asiasta kiinnostuneille.

Huhtikuussa 2007 kaikille laitoksemme opiskelijoille pakollisen opintojen loppuvaiheessa suoritettavan asiantuntijuuskurssin lopussa kerättiin palautetta opiskelijoilta heidän asiantuntijaksi kehittymisen polulta maisteriopintojen aikana. Tavoitteena oli saada tietoa opetuksen kehittämiseen siitä, miten laitoksen opetus on pystynyt vastaamaan asiantuntijaksi kehittymisen haasteisiin. Tämä opiskelijoilta kerätty maisteriopintoja koskeva palaute pohjautui pääosin koulutuksemme arvoja, tavoitteita ja pedagogisia ratkaisuja kuvaavaan dokumenttiin. Kyselylomaketta täydennettiin huhtikuussa 2007 kysymyksillä, jotka liittyivät sosiaalistumiseen oman tieteenalan tiedeyhteisöön ja toimintakulttuuriin. Tällä on merkitystä esimerkiksi opiskelijan ammatti-identiteetin muodostumiselle, opiskelumotivaatioon ja opintojen suorittamiseen suositellussa ajassa (Ansela ym. 2005, 18 - 19). Tämä lisäys osoittaa, että koulutuksen tavoitteita kuvaavaa dokumenttia pitää jatkuvasti kehittää ja muokata tarpeen vaatiessa. Lisäksi tulee harkittavaksi, voisiko jatkossa koulutuksen tavoitteet -käsitteen korvata käsitteellä *osaamistavoitteet*, mikä kuvaa paremmin dokumentin henkeä.

Opiskelijapalautelomakkeen ensimmäistä versiota voi pitää eräänlaisena pilottina. Pilotikyselyn tuloksia tullaan esittelemään ja niistä käydään avointa keskustelua laitokokouksessa toukokuussa 2007, jolloin myös opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun. Lomaketta edelleen kehittämällä ja soveltamalla muillekin kuin asiantuntijuuskursseille saamme kokonaiskuvaa koulutuksemme kehittämistarpeisiin. Pilotikyselyn tuloksista keskusteltaessa tulee kuitenkin muistaa, että nyt siihen vastanneet ovat aloittaneet opiskelunsa useita vuosia sitten. Lisäksi opintojen suunnittelun tukeminen (esimerkiksi HOPSin laadinta ja siihen ohjauksen saaminen) ei ole ollut aiemmin yhtä systemaattisesti järjestettyä. Nyt hyväksytyjen koulutuksen tavoitteiden ja niitä tukevien pedagogisten ratkaisujen tuloksia saadaan odottaa vielä joitakin vuosia. On myös muistettava, että toimintakulttuurin muutos vaatii aikaa: iso laiva kääntyy hitaasti! Tulevaisuudessa em. maisteriopintoja koskeva palautelomake ja mahdollisesti opintojaksokohtaiset palautelomakkeet (muokattuna edellä mainitusta maisteriopintojen palautelomakkeesta) ovat jatkossa opiskelijan täytettävissä Internet-pohjaisessa Korppi-opintotietojärjestelmässä.

Liitteissä 5 ja 6 on esimerkinomaisesti kuvattu terveystieteiden ja terveyden edistämistä pääaineenaan opiskelevien kompetenssivaatimuksia ja terveystiedon opettajiksi opiskelevien kompetenssivaatimuksia. Luonteeltaan nämä kompetenssit ovat oppiaine- ja oppialaspesifejä, vaikka niistä löytyy samoja teemoja kuin tässä kehittämissuunnitelmassa kuvatuissa kaikille yleisissä ja yhteisissä koulutustavoitteissa. Opetuksen kehittämissuunnitelma teki näistä kaikille yleisistä ja yhteisistä koulutustavoitteista eräänlaisen ydinainesanalyysin. Tällöin olennaista oli lähteä liikkeelle puhtaalta pöydältä ja tarkastella asiaa suhteessa olemassa oleviin käsityksiin (esimerkiksi oppimisesta, ihmisestä ja tiedosta) ja suhteessa laitoksemme toiminnan ominaispiirteisiin. Tällaista toimintatapaa hyödynnettiin myös edellisen opetussuunnitelmakauden aikana, jolloin terveystiedon opettajakoulutuksesta vastuussa olevat opettajat kirjoittivat terveystiedon opettajien kompetenssivaatimukset (liite 6).

Tulevaisuuden kehittämishaasteena on syytä mainita opiskelijoiden rooli opetuksen kehittämissuunnitelman toiminnassa. Nyt työryhmässä ei ollut mukana lainkaan opiskelijanedustusta, vaikka opiskelijat olivat saaneet kutsun osallistua opetuksen kehittämissuunnitelman toimintaan oman edustajansa kautta. Opiskelijoiden saaminen mukaan opetuksen kehittämistyöhön on suuri haaste jatkoa ajatellen: heidän mukanaolonsa työryhmässä voisi edistää heidän sitoutumistaan opiskeluun ja akateemiseen yhteisöön. Lisäksi heidän kauttaan välittyisi opetuksen kehittämissuunnitelman jäsenille pala opiskelijan arkea, jonka tunteminen on tärkeä osa opiskelijatuntemusta. Toisena tulevaisuuden kehittämishaasteena on koulutuksen ja työelämän välisen kytkennän vahvistaminen. Koulutuksen työelämäkytkentää voisi jatkossa tehostaa siten, että laitokseltamme valmistuneilta kerättäisiin muutama vuosi valmistumisen jälkeen tietoja siitä, miten koulutus on onnistunut vastaamaan työelämän haasteisiin. Saadun palautteen perusteella opetussisältöjä voisi suunnata niin, että ne palvelisivat mahdollisimman hyvin työelämässä vaadittavaa osaamista. Tällä hetkellä tällaista palautejärjestelmää ei ole ja sen luominen on tärkeä haaste laitoksemme opetusta ajatellen. Viimeisenä kehittämishaasteena on mainittava koulutuksen tavoitteiden ja niitä tukevien pedagogisten ratkaisujen jalkauttaminen laitoksen opetukseen. Tämä työ alkaa syyslukukaudella 2007.

Työskentely terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämissuunnitelmassa edisti tässä dokumentissa kuvattujen asioiden ymmärtämistä ja ryhmässä työskentelyn taitoja. Työ oli erittäin haastavaa, mielenkiintoista, motivoivaa ja palkitsevaa; työ vei paljon aikaa, mutta se vei myös mukanaan!

Lähteet

Ansela, M., Haapaniemi, T. & Pirttimäki, S. 2005. Yliopisto-opiskelijan hops. Ohjaajan opas. Kuopion yliopisto. Oppimiskeskus. Kuopio: Kevama Oy.

Engeström, Y. 1984. Perustietoa opetuksesta. 2. p. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Harvisalo, S. & Tynjälä, J. 2005. Avoimessa yliopistossa tavoiteltavat kompetenssit. Julkaisematon käsikirjoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylän ammattillinen opettajakorkeakoulu.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. 2007. Viitattu 17.4.2007. Jyväskylän yliopiston opinto-ohjauksen sivusto. <http://www.jyu.fi/opiskelu/ohjaus/hops>.

Humanistinen/Kokemuksellinen oppiminen. 2007. Viitattu 17.4.2007. Sisu-projektin sivusto. <http://www.vte.fi/sisu/oppimisk/tekstit/huma.htm>.

Humanistinen oppimiskäsitys ja oppimisen ohjaaminen. 2007. Viitattu 17.4.2007. Sisu-projektin sivusto. <http://www.vte.fi/sisu/oppimisk/tekstit/ohuma.htm>.

Kognitiivinen oppimiskäsitys. 2007. Viitattu 17.4.2007. Sisu-projektin sivusto. <http://www.vte.fi/sisu/oppimisk/tekstit/kogni.htm>.

Kokemuksellinen oppiminen ja oppimisen ohjaaminen. 2007. Viitattu 17.4.2007. Sisu-projektin sivusto. <http://www.vte.fi/sisu/oppimisk/tekstit/okokem.htm>.

Konstruktivistinen oppiminen. 2007. Viitattu 17.4.2007. Sisu-projektin sivusto. <http://www.vte.fi/sisu/oppimisk/tekstit/konstr.htm>.

Kupias, P. 2001. Oppia opetusmenetelmistä. Helsinki: Educa-Instituutti Oy.

Lehtinen, E. 2004. Yleiset taidot ja uusi tutkintorakenne. Esitelmä ”Yleiset akateemiset valmiudet uudistuvassa tutkintorakenteessa” -seminaarissa 8.1.2004. Viitattu 17.4.2007. Turun yliopiston sivusto. <http://www.uta.fi/itpeda/esitykset/lehtinen080104.pdf>

Lehtinen, E. & Ojala, L. 2006. Oppiminen ja oppimalla uudistuva yhteiskunta. Teoksessa FINNSIGHT 2015. Tieteen, teknologian ja yhteiskunnan näkymät. Toim. TEKES & Suomen Akatemia. Helsinki: Libris Oy, 26 – 63.

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2005-2007. Viitattu 17.4.2007. Jyväskylän yliopiston sivusto. <http://www.jyu.fi/sport/opiskelu/opetus1/opas05C.pdf>.

Monimuoto-opiskelu ja itseohjautuva opiskelija. 2007. Viitattu 21.4.2007. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston Vainu-sivusto. <https://vainu.avoin.jyu.fi/ohjeita.jsp?id=22#itseohjautuva>.

Nevgi, A. & Tirri, K. 2003. Hyvää verkko-opetusta etsimässä. Kasvatusalan tutkimuksia 15. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Niikko, A. 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Helsinki: Tammi.

OPLAAPro. 2004. Opetuksen laatuprosessi (OPLAAPro) 2004-2006. Jyväskylän yliopiston OPLAApron julkaisuja 22.4.2004.

Oppimis- ja ohjauskäsityksiä. 2007. Viitattu 21.4.2007. Kuopion yliopiston avoimen yliopiston sivusto. <http://www.uku.fi/avoin/hoitodida/oppinake.html#neisser>.

Oppimiskäsitysten teoreettiset lähtökohdat. 2007. Viitattu 17.4.2007. Sisu-projektin sivusto. <http://www.vte.fi/sisu/oppimisk/tekstit/teoria.htm>.

Patrikainen, R. 1999. Opettajuuden laatu. Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys opettajan pedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Peltokallio, L. 2005. Puheenvuoro Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitoksen opetuksen kehittämisryhmän kokouksessa 7.9.2005.

Periaatepäätös opinto-ohjaussuunnitelmien laatimiseksi sekä Jyväskylän yliopiston HOPS-linjaus. 2007. Viitattu 17.4.2007. Jyväskylän yliopiston hallituksen päätöksiä 15.3.2006. Jyväskylän yliopiston opiskelijapalvelujen sivusto. <http://www.jyu.fi/hallinto/opiskelijapalvelut/opintohallinto/hops/>.

Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. 2003. 9. uud. p. Oppiminen ja koulutus. Helsinki: WSOY.

Silvennoinen, H. & Tulkki, P. 1998. Elinikäisen oppimisen olennaista etsimään. Teoksessa Elinikäinen oppiminen. Toim. H. Silvennoinen & P. Tulkki. Helsinki: Gaudeamus, 9 - 21.

Tynjälä, P. 2000. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. 1.- 2. p. Helsinki: Tammi.

Tynjälä, P. 2004. Asiantuntijuus ja työkulttuurit opettajan ammatissa. Kasvatus 35, 2, 174 - 190.

Tynjälä, P. 2006a. Opettajan asiantuntijuus ja työkulttuurit. Teoksessa Opettajan työ ja oppiminen. Toim. J. Välijärvi & A.R. Nummenmaa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, 99 - 122.

Tynjälä, P. 2006b. Professori, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto. Puhe- linkeskustelu 30.10.2006.

Tynjälä, P., Heikkinen, H. & Huttunen, R. 2005. Konstruktivistinen oppimiskäsitys oppimisen ohjauksen perustana. Teoksessa Konstruktivismi ja realismi. Aikuiskasvatuksen 45. vuosikirja. Toim. P. Kalli & A. Malinen. Vantaa: Dark Oy, 20 - 48.

Öystilä, S. 1997. Löydä oma oppimistyyli. Aikuiskoulutuksen maailma 1, 24 - 25.

LIITTEET

Liite 1 e-HOPS -ohjeistus syksyllä 2006

TERVEYSTIETEIDEN LAITOKSEN e-HOPS –OHJEET

Tavoite

Jokainen syksyllä 2006 terveystieteiden laitoksella opintonsa aloittava opiskelija tekee oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman. Laitoksella on käytössä Korppi-järjestelmässä toimiva, sähköistä tietojärjestelmää soveltava e-HOPS.

HOPS -lyhenne voidaan määritellä henkilökohtaiseksi opinto-, oppimis-, tai opetuksen järjestämisen suunnitelmaksi. HOPS on virallisesti **henkilökohtainen opiskelusuunnitelma**, jonka opiskelija tekee itse. Henkilökohtainen opintosuunnitelma on myös akateemiseksi asiantuntijaksi kasvamisen väline tavoitteena ennakoida ja seurata opintojen sujuvaa etenemistä ja tukea itseohjautuvuutta tavoitteena asiantuntijuus. Terveystieteiden laitoksella HOPS -työskentely on osa portfoliotyöskentelyä. HOPS on suunnitelma jota tarvittaessa päivitetään opintojen edetessä.

HOPS jakaantuu avoimeen ja rajattuun osaan

Avoim: Avoin HOPS on laaja opintojen suunnittelun väline, jolla ennakoidaan tulevaan ammattiin tai asiantuntijuuteen tarvittavia valmiuksia ja vaatimuksia. Avoimiin kysymyksiin vastaamalla opiskelija suhteuttaa omat oppimistarpeensa tulevan työelämän edellyttämiin vaatimuksiin ja tutkinnosta nouseviin tavoitteisiin ja voi siten laajeta eräänlaiseksi elämänsuunnitelmaksi. Avointen kysymysten vastauksia voi lukea vain oma opinto-ohjaajasi.

Rajattu: Rajatussa HOPSissa määritellään tutkintoon tarvittavat opinnot ja niiden laajuudet laitoksen opinto-ohjelmasta ja muista yliopisto-opinnoista, opintojen eteneminen ja aikataulu- tus sekä korvaavuudet.

Miten pääsen ja etenen?

e-HOPS on Korpissa <https://korppi.jyu.fi/kotka/portal/showLogout.jsp>

1. Korpin käyttöön tarvitaan käyttäjätunnus, jonka saat ATK-keskuksen palvelupisteestä (MaD 134) avoimna ma-pe klo 9 - 14.30.
Sähköposti: palvelupiste@cc.jyu.fi, puh. 260 3600 (klo 8 - 16)
2. Tutustu tutkintoon vaadittaviin opintoihin lukemalla Liikunta- ja terveystieteiden opinto-opasta (myös <http://www.jyu.fi/sport/opiskelu/tentit/opas05.pdf>) ja mieti alustavasti omaa opinto-ohjelmaasi ja mitä opintoja aiot tutkintoosi sisällyttää. Pohdi myös opintojen etenemisen aikataulua. TUTUSTU SIVUAINEOPPAASEEN (kaikki sivuaineet eivät ole vapaasti suoritettavia) <http://www.jyu.fi/hallinto/opiskelijapalvelut/sivuaineopas/index.html>
3. Kirjaudu Korppiin <https://korppi.jyu.fi/kotka/portal/showLogout.jsp> ja valitse vasemmas- ta reunasta ”Opintojen suunnittelu”.
4. Vastaa e-HOPSin avoimiin kysymyksiin.
5. Valitse Korpin sähköisestä opinto-oppaasta (saman sisältöinen kuin painettu opinto-opas) tutkintoon vaadittavat pakolliset opinnot sekä vapaasti valittavat opinnot.
6. Lähetä tallentamasi, valmis e-HOPS oman pääaineesi opintojen ohjaajalle.

e-HOPSin täyttämiseen pyritään järjestämään yhteisiä neuvontatilaisuuksia tiedekunnan mik- roluokassa L-128. Ajankohdat ilmoitetaan myöhemmin terveystieteiden laitoksen 3. kerroksen ilmoitustaululla ja www-sivulla.

Ohjaus ja HOPSin hyväksyminen

Terveystieteiden laitos järjestää opintojen alussa kaikille yhteisen ohjaustilaisuuden. Jokaiselle opiskelijalle on nimetty laitokselta opintojen ohjaaja, joka hyväksyy opiskelijan koostaman ja ohjaajalleen Korpin kautta lähetettävän e-HOPSin. Ohjaus tapahtuu yksilö- tai ryhmäohjauksena. Ohjaajat tiedottavat ohjausajoista laitoksen 3. kerroksen ilmoitustaululla tai sähköpostilistojen kautta.

Liite 2 Opiskelijoiden palautelomake maisteriopinnoista

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Terveystieteiden laitos

MAISTERIOPINTOJA KOSKEVA KYSELY

Kevät 2007

Pääaine _____

Sivuaineet

Maisteriopintoni kestivät ____ vuotta

Osallistuin opiskelijavaihtoon _____ v/kk, missä?
_____Osallistuin kansainvälisiin tehtäviin opintojen aikana, minkälaisiin?

Osallistuin oman yliopiston englanninkielisiin kursseihin, joissa oli mukana mm. vaihto-opiskelijoita, _____ kpl

Suoritin maisteriopintoni

1 Kokopäiväisesti	☐
2 Osittain muun työn ohella	☐
3 Täysin muun työn ohella	☐

1. Opiskelemaan tullessaan opiskelijoilla on odotuksia, jotka saattavat muuttua opiskelun aikana paljonkin. Miten koet omien odotustesi täyttyneen opiskelun aikana?

1= ei lainkaan
5= erittäin hyvin

1 2 3 4 5

a) Mitkä tavoitteesi täyttyivät?

b) Mitkä tavoitteesi jäivät toteutumatta?

2. Miten hyvin yliopistokoulutus mielestäsi kehitti
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
1 Terveystieteisiin liittyvien ilmiöiden teoreettista ja käsitteellistä hallintaa	1 2 3 4 5
2 Oman tieteenalasi teoreettista ja käsitteellistä osaamista	1 2 3 4 5
3 Yleistä kriittistä ja analyyttistä ajattelua	1 2 3 4 5
4 Kykyä tiedon tieteellisten perustelujen hakemiseen ja löytämiseen	1 2 3 4 5
5 Kykyä kriittisesti arvioida olemassa olevaa tietoa ja lähdemateriaalia	1 2 3 4 5
3. Miten hyvin koet hallitsevasi
- 1= en lainkaan
5= hallitsen erittäin hyvin
1 Terveystieteen tutkimusmetodologiaa	1 2 3 4 5
2 Tutkimusprosessin ja sen osa-alueet	1 2 3 4 5
3 Tutkimuksen raportoinnin ja tiedottamisen	1 2 3 4 5
4. Millaiset valmiudet koet saaneesi
- 1= en lainkaan
5= hallitsen erittäin hyvin
1 Oman tieteenalasi tutkimusintressien tunnistamiseen	1 2 3 4 5
2 Tutkimustyön tekemiseen	1 2 3 4 5
5. Miten yliopistossa opiskelu kehitti taitojasi
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
1 Tieteelliseen, kirjalliseen viestintään äidinkielellä	1 2 3 4 5
2 Tieteelliseen, kirjalliseen viestintään vieraalla kielellä, kieli _____	1 2 3 4 5
3 Asiatuntijaesitelmien pitämiseen	1 2 3 4 5
4 Tieteelliseen keskusteluun osallistumiseen	1 2 3 4 5
5 Suulliseen viestintään vieraalla kielellä, kieli _____	1 2 3 4 5
6. Miten yliopistossa opiskelu kehitti
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
1 Taitojasi soveltaa eettisiä sääntöjä ja periaatteita tieteelliseen toimintaan	1 2 3 4 5
2 Herkkyyttäsi tunnistaa asiantuntijatoimintaan liittyvä vastuu eettisesti tärkeissä asioissa	1 2 3 4 5
3 Taitojasi soveltaa eettisesti kestäviä työskentelytapoja ja –menetelmiä asiantuntijatoiminnassa.	1 2 3 4 5
7. Miten yliopistokoulutus kehitti
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
1 Valmiuksiasi tehdä monitieteistä ja moniammatillista yhteistyötä	1 2 3 4 5
2 Valmiuksiasi asiantuntijatehtävissä tarvittavaan verkostoitumiseen	1 2 3 4 5
3 Asiantuntijatehtävissä tarvittavia ryhmätöitäitaitojasi	1 2 3 4 5

8. Miten opinnot kehittivät
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
- 1 Kykyäsi tunnistaa oman asiantuntijuusalueesi haasteita 1 2 3 4 5
2 Taitojasi ratkaista ammatilliseen toimintaan liittyviä ongelmia 1 2 3 4 5
3 Luovuuttasi kehittää omaa asiantuntijuuttasi ja työyhteisöä 1 2 3 4 5
4 Rohkeuttasi ottaa vastaan vaikeitakin haasteita 1 2 3 4 5
5 Oman sisäisen sankarisi löytämistä 1 2 3 4 5
9. Miten opintojen ohjaus tuki
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
- 1 Kykyäsi tehdä opintojen aikana, tulevaa uraa ennakoiden, opintoja koskevia itsenäisiä valintoja 1 2 3 4 5
2 Valmiuksia jatkuvaan oppimiseen ja oman asiantuntijuuden kehittämiseen tulevassa työssä 1 2 3 4 5
10. Miten pääaineesi kurssien työskentelytavat ohjasivat sinua itsenäiseen työskentelyyn
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
- 1 2 3 4 5
11. Miten yliopistokoulutus kehitti
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
- 1 Innostustasi hakeutua kansainvälisiin tehtäviin 1 2 3 4 5
2 Taitoasi työskennellä kansainvälisessä yhteistyössä 1 2 3 4 5
3 Tutkimustiedon kulttuurisidonnaisuuden merkityksen ymmärtämistä tiedon soveltamisessa ja välittämisessä 1 2 3 4 5
4 Valmiuksiasi kohdata eri kulttuureista tulevia ihmisiä 1 2 3 4 5
12. Miten paljon oppikursseihin sisältyi eri kulttuurien ymmärtämiseen liittyvää aineistoa
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
- 1 2 3 4 5
13. Yliopisto-opiskelun tavoitteena on myös sosiaalistua oman tiedealan yhteisöön ja toimintakulttuuriin (esim. puhetapa ja argumentointi, verkostojen syntyminen ja eettisten arvojen ja normien näkyminen työskentelyssä).
- a) Arvioi, miten näkemyksesi omasta tieteenalasta on muuttunut maisterikoulutuksen aikana
-
-
-
-
-
- b) Mainitse tekijöitä, jotka ovat eniten vaikuttaneet muutokseen
-
-
-
-
-
14. Kuinka tutuiksi sinulle tuli oppiaineesi tutkimusprojektit ja niiden toimintatavat koulutuksen aikana
- 1= ei lainkaan
5= erittäin paljon
- 1 2 3 4 5

15. Missä määrin sinulle tarjottiin mahdollisuutta osallistua oppiaineesi tutkimusprojekteihin

1= ei lainkaan
5= erittäin paljon

1 2 3 4 5

16. Miten paljon opiskelu kehitti

1= ei lainkaan
5= erittäin paljon

1 Projektissa työskentelyn taitoja 1 2 3 4 5
2 Johtamistaitojasi 1 2 3 4 5
3 Oman osaamisen markkinointitaitoja 1 2 3 4 5
4 Yrittäjyyteen suuntautumista 1 2 3 4 5

17. Maisterikoulutuksen jälkeen minua kiinnostavat

1= ei lainkaan
5= erittäin paljon

1 Yliopiston tehtävät tai/ja jatkokoulutus 1 2 3 4 5
2 Yliopiston ulkopuoliset koulutus- ja opetustehtävät 1 2 3 4 5
3 Hallinto- ja johtotehtävät 1 2 3 4 5
4 Muut asiantuntijatehtävät 1 2 3 4 5
5 Muut tehtävät, mitkä? 1 2 3 4 5

18. Olen maisterikoulutukseen

1 Erittäin tyytyväinen
2 Tyytyväinen
3 En osaa sanoa
4 Täytti vain osan odotuksista
5 Ei täyttänyt lainkaan odotuksiani

19. Mitä asioita arvostan saamassani yliopistokoulutuksessa?

20. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät kehittämishaasteet terveystieteiden maisterikoulutuksessa?

21. Miten opintojen ohjaus mielestäsi onnistui ja miten haluaisit sitä kehittää

Nimesi _____

Toivomme, että voisit vastata omalla nimelläsi, jotta voimme tunnistaa niitä tekijöitä (sivuainevalinta ja muut valinnaiset opinnot), jotka ovat yhteydessä opintojen edistymiseen ja opiskelukokemuksiin. Tietojen käytön peruslähtökohtana on henkilön itsensä suostumus tietojen keräämiseen. Kaikkia vastauksia käsitellään ERITTÄIN LUOTTAMUKSELLISESTI. Kyselytietojen käsittelyssä ja julkaisuissa ei yksittäisten vastaajien tieto ole tunnistettavissa.

Saatuja tietoja käytetään Terveystieteiden laitoksen opetuksen ja opinto-ohjauksen kehittämiseen ja laitoksen opetussuunnitelman kehittämistä koskevissa julkaisuissa. Opintorekisteritietojen käyttöoikeuden edellytyksenä on kirjallinen lupa. Käyttäjillä on henkilökohtainen tunnus ja salasana, joka on voimassa vain tietyn ajan. Rekisterin käyttäjällä on käyttöoikeus vain siihen rekisterin osaan, jota hän tarvitsee voimassa olevan virka- tai työsuhteensa aikana. Käyttöoikeudet tarkistetaan kuukausittain.

Liite 3. Kehittämishankkeen työskentelyprosessin kuvaus

HOPS:in orientaatiokysymykset ja HOPS-ohjeistus

- 6.9.2005: HOPS:in avoimen osan orientaatiokysymyksiin perehtyminen – mallina aiemmat orientaatiokysymykset (AOKK, JY, ...) ja asian valmistelu 7.9.2005 kokousta varten
- 7.9.2005 opetuksen kehittämisryhmän kokouksessa orientaatiokysymysten käsitteilyä ja ryhmän palaute työlleni
- Kysymysten työstäminen lokakuussa 2005 ja palautekierroksia kollegoiltani
- 3.11.2005 opetuksen kehittämisryhmän kokous: kysymysten työstäminen jatkui ja ryhmän palaute työlleni
- Marraskuun 2005 aikana kysymysten työstäminen jatkui ja keräsin palautetta kollegoiltani
- 13.12.2005 opetuksen kehittämisryhmän kokouksessa kysymykset saatiin lopulliseen muotoonsa
- Kevätkauden 2006 ajan odottelimme tiedekunnan HOPS-ohjeistusta (ei valmistunut koskaan)
- 6.6.2006 HOPSin ohjeistustekstin kirjoittaminen syksyllä 2006 opintonsa aloittaville opiskelijoille; ohjeistuksen laadin yhteistyössä pedagogisen johtajan ja laitoksen amanuenssin kanssa

Terveystieteiden laitoksen koulutuksen tavoitteet ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja sekä maisteriopintojen palautelomake

- Koulutuksen tavoitteita ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja pohdittiin ensimmäisen kerran opetuksen kehittämisryhmän kokouksessa 21.3.2006 osana laitoksen opetuksen laatuhanke
- Samassa kokouksessa esittelin aiemmin opinnoissani tekemäni oppimiskäsityskuvauksen (APOA2000) ja Sisko Harvisalon (JY/Avoin yliopisto) kanssa yhdessä tekemäni APTA2000 -opintojakson dokumentin, jossa oli kuvattu mm. Erno Lehtisen yliopistollisen kompetenssin osa-alueet: opetuksen kehittämisryhmä otti lähtökohdaksi em. dokumentit
- Opetuksen kehittämisryhmän kokouksissa 27.4., 2.5., 23.5., 5.6. jatkettiin teeman käsittelyä ja kesäkuun kokouksessa saatiin luonnos valmiiksi
- Luonnosta käsiteltiin laitoksen kehittämispäivänä 16.8.2006. Osanottajat (yli 40 henkilökuntaan kuuluvaa opettajaa ja tutkijaa jaettiin 6-8 hengen ryhmiin, joissa luonnosta käsiteltiin kriittisesti ja näistä keskusteluista saadut palautteet kirjattiin ryhmittäin (jokaisessa ryhmässä oli yksi opetuksen kehittämisryhmän jäsen kirjoittamassa ylös palautteita)
- 18.9.2006 tapaamisessa laitoksemme pedagogisen johtajan kanssa työstin luonnosta laitoksen kehittämispäivän ryhmätöistä saamiemme palautteiden pohjalta
- Opetuksen kehittämisryhmän kokoukset jatkuivat 11.10. ja 27.10., jolloin jatkoimme luonnoksen muokkaamista. Lokakuun kokouksen jälkeen uudistettu luonnos lähti lausuntokierrokselle pääoppiaineiden edustajille ja oppiaineen opettajille

- Uudistettua luonnosta esiteltiin seuraavan kerran laitoskokouksessa 11.12.2006; luonnokseen oli tullut hyvin vähän muutosehdotuksia pääoppiaineiden edustajilta ja oppiaineiden opettajilta
- Laitoksen pedagoginen johtaja viimeisteli ”koulutuksen tavoitteet ja niitä tukevia pedagogisia ratkaisuja” -dokumentin ja lähetti sen opetuksen kehittämisryhmän jäsenille vielä kertaalleen tarkistettavaksi
- Dokumentti hyväksyttiin tammikuun henkilökunnan kokouksessa 22.1.2007
- Em. dokumenttiin ja vastaaviin materiaaleihin pohjautuen opetuksen kehittämisryhmä alkoi 9.2.2007 kokouksessa suunnitella palautelomakkeen laatimista (palautte maisteriopinnoista kerättäisiin asiantuntijuuskurssin lopussa huhtikuussa 2007)
- Palautelomakkeen suunnittelu jatkui 9.3. ja 10.4.2007 kokouksissa, joiden jälkeen laitoksen pedagoginen johtaja teki kokouksien pohjalta viimeistellyn version lomakkeesta.
- Viikolla 16 opiskelijat täyttivät maisteriopintoja koskevan palautelomakkeen osana asiantuntijuuskurssia

Liite 4 HOPS ja portfolio osana asiantuntijuutta – teemaa käsittelevät opintojaksot terveystieteen pääaineenaan opiskelevilla ja terveystiedon monitieteisessä opintokokonaisuudessa.

TER.P007 Terveyskasvatuksen ja terveyden edistämisen asiantuntijuus osa I

TAVOITE Opiskelija aloittaa oman opiskelunsa ohjaamisen ja seuraa oman opiskelunsa tuottamia kompetensseja HOPSin ja portfolioon välityksellä.

OPETUS- JA TYÖMUODOT

Opiskelijoiden itsenäistä työskentelyä sekä seminaaripeirejä, joiden avulla opiskelija kehittää opiskelusuunnitelmaansa (HOPS) ja portfolioonsa (osa I, 4 tuntia).

KIRJALLISUUS

Oheislukemisto portfolioista: Niikko A. 2000 Portfolio oppimisen avartajana. Tampere: Tammi (134 s.)

SUORITUSTAPA

Osallistuminen oppiaineen sisäisiin seminaareihin, HOPSin ja portfolioon esittely sekä oheislukemistoon tutustuminen.

LAAJUUS 1 op/1 ov

AJOITUS 1.vuosi sl

LAITOS Terveystieteiden laitos

TER.A007 Terveyskasvatuksen ja terveyden edistämisen asiantuntijuus osa II

TAVOITE Opiskelija ohjaa omaa opiskeluaan ja seuraa oman opiskelunsa tuottamia kompetensseja HOPSin ja portfolioon välityksellä.

OPETUS- JA TYÖMUODOT

Opiskelijoiden itsenäistä työskentelyä sekä seminaaripeirejä, joiden avulla opiskelija kehittää opiskelusuunnitelmaansa (HOPS) ja portfolioonsa (osa II, 2 tuntia).

KIRJALLISUUS

Oheislukemisto portfolioista: Niikko A. 2000 Portfolio oppimisen avartajana. Tampere: Tammi. (134 s.)

SUORITUSTAPA

Osallistuminen oppiaineen sisäisiin seminaareihin, HOPSin ja portfolioon esittely sekä oheislukemistoon tutustuminen.

LAAJUUS 1 op/1 ov

AJOITUS 3.vuosi sl

LAITOS Terveystieteiden laitos

(Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2005-2007, 249, 255) jatkuu ...

TER.S004 Terveyskasvatuksen ja terveyden edistämisen asiantuntijuus osa III

TAVOITE Opiskelija ohjaa omaa opiskeluaan ja seuraa oman opiskelunsa tuottamia kompetensseja HOPSin ja portfolion välityksellä (osat I ja II) sekä vetää yhteen koko opiskelunsa tuottamia ja harjoittelujaksollaan kokenut alan keskeisiä kompetensseja ja asiantuntijuutta (osa III).

OPETUS- JA TYÖMUODOT

Opiskelijoiden itsenäistä työskentelyä sekä seminaaripeirejä, joiden avulla opiskelija kehittää opiskelusuunnitelmaansa (HOPS) ja portfoliotansa (osa I, 4 tuntia ja osa II, 2 tuntia) sekä osoittaa kirjallisella referaatilla sekä suullisella tai vastaavalla esityksellä oman terveystieteiden ja terveyden edistämisen asiantuntijuutensa ja esittelee näyteportfolionsa (osa III, 14 tuntia).

KIRJALLISUUS

Oheislukemisto portfoliosta: Niikko A. (2000) Portfolio oppimisen avar-tajana. Tampere: Tammi. (134 s.)

Oheislukemisto terveyden edistämisestä:

Poland B. L., Green L. W. & Rootman I. (eds.) (2000) Settings for health promotion. Linking theory and practice. Thousand Oaks: Sage. (351s.), Sidell M. et al. (eds.) (2003) Debates and Dilemmas in Promoting Health, A Reader. Basingstoke: Palgrave Macmillan New York. (440 s.)

Oheislukemisto asiantuntijuudesta:

Eteläpelto A. & Tynjälä P. (toim.) (1999) Oppiminen ja asiantuntijuus. Porvoo: WSOY. (328 s)

Hakkarainen K., Lonka K. & Lipponen L. (2001) Tutkiva oppiminen. Porvoo: WSOY. (295 s.)

SUORITUSTAPA

Osallistuminen aineen sisäisiin seminaareihin ja HOPSin ja portfolion esittely. Oheislukemistoon tutustuminen. Osa III:ssa osallistutaan lisäksi koko laitoksen asiantuntijuus-luennolle ja moni ammatilliseen seminaariin.

LAAJUUS Osio III 5 op/3 ov

AJOITUS Osio III opiskelun viimeinen lukuvuosi

LAITOS Terveystieteiden laitos

(Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2005-2007, 260) jatkuu ...

TER.V106 Terveystiedon opettajan asiantuntijuus

TAVOITE Opiskelija lisää itsetuntemustaan ja tarkastelee omaa ammatillista identiteettiään tutkimalla ja arvioimalla oman opettajuuden kehittymistä terveystiedon opintojen aikana. Hän tiedostaa omat vahvuutensa ja oppimishaasteensa terveystiedon opettajana. Opiskelija tiedostaa omat ammatilliset tavoitteensa ja pohtii keinoja, joilla voi ne saavuttaa. Lisäksi hän tiedostaa käsityksensä terveystieto-oppiaineen luonteesta sekä sen opettamisesta ja oppimisesta, ja pohtii teoreettisen tiedon ja oman opettajuuden välistä suhdetta. Opiskelija ymmärtää portfolion jatkumona, ei vain tuotoksena.

SISÄLTÖ Portfoliotyöskentelyn tavoitteet ja peruskäsitteet

Tiedonhaku

Perus- ja näyteportfolion työstäminen suoritettujen terveystiedon opintojen pohjalta - kurssien materiaalit, tehtävät ja muistiinpanot - terveystiedon opetusfilosofia - palautteet ohjaajilta, oppilailta ja opiskelutovereilta - itsearviointit opetuksista, kehittymisestä - oppimispäiväkirjat - harjoittelun kokonaissuunnitelma ja tuntisuunnitelmat

OPETUS- JA TYÖMUODOT

Portfoliotyöskentely Itsenäinen opiskelu (n. 60 h) Ryhmäohjaukset perus- ja aineopintojen aikana (n. 20 h)

SUORITUSTAPA

Aktiivinen osallistuminen ryhmäohjauksiin, näyteportfolion ja siihen liittyvien tehtävien hyväksytty suorittaminen

KIRJALLISUUS

Eteläpelto A, Tynjälä P. (toim.) (2000). Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän koulutuksen näkökulmia. Helsinki: WSOY. (305 s)

Hakkarainen K, Bollström-Huttunen M, Lonka K, Pyysalo R. (toim.) (2005). Tutkiva oppiminen käytännössä. Matkaopas opettajille. Porvoo: WSOY. (300 s)

Kansanen P, Uusikylä K. (2002). Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Jyväskylä: Gummerrus. (240 s)

Niikko A. (2000). Portfolio oppimisen avartajana. Helsinki: Tammi. (134 s)

Niikko A. (2001). Portfolio oppimisen ja kasvun välineenä. Teoksessa J. Enkenberg, P. Väisänen & E. Savolainen (toim.) (2000) Opettajatiedon kipinäitä: kirjoituksia pedagogiikasta. Joensuu: Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. (309 s) Saatavilla myös [www-muodossa](http://www.muodossa):

<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/kipinat/275>

Pollari P, Kankaanranta M, Linnankylä P. (1996). Portfolion monet mahdollisuudet. Jyväskylä : Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. (222 s)

Sallila P, Malinen A. (2002). Opettajuus muutoksessa. Vantaa: Dark. (310 s)

Tenhula, T., Kuure, L., Koponen, L. & Karjalainen, A. (1996). Akateeminen opetusportfolio yliopisto-opetuksen itsearvioinnissa ja merittöinnissa. Korkea-koulupedagogiikan perusmateriaali 5. Oulu: Oulun yliopisto. Oulu. (108 s)

LAAJUUS 3 op /2 ov

AJOITUS Perusopintojen alusta aineopintojen loppuun

LAITOS Terveystieteiden laitos

(Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2005-2007, 274)

Liite 5 Terveyskasvatusta ja terveyden edistämistä pääaineenaan opiskelevien kompetenssivaatimukset.

Terveyskasvatuksen ja Terveyden edistämisen yleiset suuntaviivat, filosofiat ja strategiat

- Julistukset (Ottawa ym.) ja niiden historia (mm. Alma Ata)
- Miten julistuksia toteutettu Suomessa, Euroopassa, globaalisti
- Terveyden käsite
- Terveyskasvatuksen ja Terveyden edistämisen orientaatiot, muodot ja toimintaympäristöt

Hyvinvointi, terveys ja toimintakyky elinkaareissa

- Sairaudet, oireet, (positiivinen) terveys, hyvinvointi Suomessa, globaalisesti
- Em. determinantit ja riskitekijät, riskikäyttäytymiset (myös terveyden determinantit), megatrendit
- Muu relevantti substanssi (ihmisen psyko-sosio-biologia, yksilöllisyys)

Tieteellisyys, kriittisyys ja tutkimusosaaminen

- (Terveys-)tieteen olemus ja perusperiaatteet
- Tiedonhankintataidot, kriittinen suhtautuminen ”tietoon”
- Tutkimustaidot (menetelmäkurssit, kandi-, gradutyöt)
- Tieteellinen kirjoittaminen, esiintyminen
- Tieteellinen ura, jatko-opinnot

Terveyden edistämisen suunnittelu ja arviointi

- Teoriat ja mallit
- Kunnan päätöksentekorakenteen ymmärtäminen
- Kulttuurisensitiivisyys (kohderyhmän erityispiirteiden ja kulttuurin ymmärtäminen)
- Suunnittelutaidot (mm. PRECEDE-PROCEED)
- Projektityöskentelytaidot, moni ammatillisuus
- Arvioinnin periaatteet ja sovellukset
- Osallistuminen ainakin yhden projektin suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin

Viestintä ja vuorovaikutus

- Viestinnän teoriat ja periaatteet
- Yksilöneuvonta (mm. TRANSTEOREETTINEN MALLI, motivoivan haastattelun taidot, kuuntelemisen taito)
- Ryhmäneuvonta
- Opettaminen (aktivoivat opetusmenetelmät)
- Muu esiintyminen
- Kokoustaidot
- Esiintyminen radiossa, TV:ssä
- Poliittinen vaikuttaminen, lobbaus
- Kieliviestintä: opiskelija osallistuu ainakin yhteen vieraskieliseen kurssiin

Asiantuntijuuden kehittyminen

- Terveyden edistämisen etiikka, tutkimusetiikka
- Itsetuntemus, omien vahvuuksien tunnistaminen ja kehittäminen
- HOPSin järkevä suunnittelu
- Elinikäinen oppiminen, sen suunnittelu
- Oma jaksaminen, omasta terveydestä huolehtiminen
- Oman ammattikunnan ja järjestöjen tunteminen
- Kotimaisiin tai kansainvälisiin alan tilaisuuksiin osallistuminen
- Alan keskeisten ohjelmien ja instituutioiden tunteminen

(Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2005-2007, 243)

Liite 6 Terveystiedon opettajan kompetenssivaatimukset (vaadittava kokonaisosaaminen)

Tutkiva ote. On vaikea ennakoida, miten opettajan työn luonne ja työlle asetut vaatimukset kehittyvät tulevaisuudessa. Pystyäkseen vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin, opettaja tarvitsee ajattelun, ongelmanratkaisun, innovoinnin ja kyseenalaistamisen taitoja. Kyky tarkastella työtään sekä itseään kriittisesti mahdollistaa opettajana kehittymisen ja ammatillisen osaamisen lisääntymisen. Tutkivan lähestymistavan mukanaan tuoma käytännöllinen ja teoreettinen ymmärrys auttaa opettajaa myös perustelemaan syvällisemmin opetus- ja kasvatustyönsä ratkaisuja. Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää tutkivan otteen merkityksen oman opettajuuden kehittymiselle sekä ymmärtää teorian ja käytännön vuoropuhelun merkityksen opettajana kasvamiselle.

Sisällöllinen aineenhallinta. Terveystiedon opettajan tulee olla hyvin perehtynyt valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin ja siellä esitettyihin sisältöalueisiin. Tämä edellyttää monitieteistä sisällönhallintaa, jossa terveyteen ja sairauksiin liittyviä ilmiöitä tarkastellaan muun muassa terveystieteellisestä, yhteiskunnallisesta, psykologisesta, kulttuurisesta, taloudellisesta ja eettisestä näkökulmasta. Tavoitteena on, että opiskelija omaa monipuoliset tiedot terveystiedon keskeisistä sisältöalueista ja terveyden edistämisen käsitteistöstä.

Pedagoginen osaaminen, vuorovaikutusosaaminen. Opettajan pedagoginen osaaminen rakentuu oppimisen teorioiden, erilaisten oppimistilanteiden ja opetustapojen perusluonteen tuntemuksesta. Vuorovaikutusosaamisen merkitys opettajan työssä on suuri; koulu on erilaisten ryhmien toiminnan paikka, jossa yhdessä tekeminen, päättäminen ja oppiminen ovat oleellisessa osassa. Selvitäkseen näissä monimuotoisissa tilanteissa, opettajalla tulee olla vuorovaikutukseen liittyvää ymmärrystä ja osaamista. Tavoitteena on, että opiskelija rakentaa kuvaa oppiaineen pedagogisesta luonteesta ja siitä miten oppiainetta tulisi opettaa (ainedidaktiikka), ja että opiskelija ymmärtää vuorovaikutuksen merkityksen sekä terveystiedon opettamisessa että yhteistyössä opettajien ja muiden sidosryhmien kanssa, eli jaetun asiantuntijuuden rakentamisessa. Tämä mahdollistuu muun muassa yhteisöllisen oppimisen periaatteita noudattavan opetuksen avulla.

Eettinen osaaminen. Opettajan rooliin sisältyvä valta tuo mukanaan myös vastuuta. Terveystiedon opetuksessa vastuukysymykset ovat tärkeitä, koska oppiaineen sisällöt ja käyttövoima nousevat oppilaiden arjesta. Terveystietoon liittyvät asiat ovat usein henkilökohtaisia, arvolatauksia sisältäviä, ja vaativat sensitiivistä lähestymistä opettajalta sekä oppilailta. Siksi opettajalla tulee olla valmiuksia pohtia ja perustella omia moraalisia ja eettisiä näkemyksiään. Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää opettajan työhön sisältyvän eettisen vastuunsa ja osaa arvioida ratkaisujaan myös tästä näkökulmasta.

Itsetuntemus. Opettajan tulisi kysyä itseltään, millainen minä olen ihmisenä ja opettajana. Perustana kysymykseen vastaamiselle on, kuinka hyvin opettaja pystyy jäsentämään itseään, omaa arvomaailmaansa, maailmankuvaansa sekä opetus- ja oppimisteoreettista viitekehystään ja niiden pohjalta rakentuvaa ihmis-, tiedon- ja oppimiskäsitystään. Työssä jaksamisen kannalta omien tarpeiden ja odotusten kirkastaminen (esim. mitä opettaja tarvitsee voidakseen hyvin ja kehittyäkseen opettajana) on keskeistä. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy määrittelemään omia vahvuuksiaan ja kehitty-

mishaasteitaan sekä käsityksiään terveystiedon opettamiseen ja oppimiseen liittyen, ja ymmärtää omien käsitystensä vaikutuksen opetustyöhönsä.

Oppilaantuntemus. Terveystiedon opetuksen yhtenä lähtökohtana on lapsen ja nuoren arki. Pystyäkseen toteuttamaan aidosti oppilaslähtöistä opetusta, opettajan tulee ymmärtää oppilaiden lähtökohtien ja tarpeiden merkitys oppimiselle, ja osata selvittää mitä oppilaiden maailmassa tapahtuu opetettavan sisällön suhteen. Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää oppilaan lähtökohtien ja tarpeiden tuntemisen ja huomioon ottamisen merkityksen terveystiedon opettamiselle ja oppimiselle sekä saa välineitä oppilaantuntemuksensa edistämiseen.

Toimintaympäristön tuntemus. Opettajan tulee ymmärtää koulun tärkeä tehtävä perheen ja muiden instituutioiden kasvatustyön tukemisessa. Kulttuurisen ja sosiaalisen erilaisuuden lisääntyminen vaatii opettajalta opetustyön laaja-alaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä. Tavoitteena on, että opiskelija hahmottaa koulun osana yhteiskuntaa, ymmärtää yhteistyön merkityksen kouluyhteisön ja yksilön hyvinvoinnin edistämisessä sekä ymmärtää opettajan työn laaja-alaisuuden.

(Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2005-2007, 261 - 262)